

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Tractatus De Institvtione Sacerdotum, qui sub Episcopis
animarum curam gerunt, quo ad mores eorum & reliquam
vitam**

Soto, Pedro de

Louanij, 1562

De peccatorum discrimine, & ratione mede[n]di vulneribus anim[a]e,
quaten[us] Parochis necessaria sunt.

urn:nbn:de:hbz:466:1-30247

DE INSTITV-

tione sacerdotum, quò ad
mores eorum & reli-
quam vitam.

DE PECCATORVM
discrimine, & ratione medendi
vulneribus animæ, quatenus
Parochis necessaria
sunt.

Lectio Prima.

De ratione & voluntate, pri-
mis actionum nostrarum
principijs.

OST sacramē-
ta (vt ex his
quæ in princi-
pio hui⁹ labo-
ris nostri quē
pro instituen-
dis sacerdoti-
bus, præcipuè parochis suscep-
mus

*Præter
sacramē-
torū no-
titiam,*

*tria sūt
paros
chis cos
gnitu ne
cessaria.*

mus, dicta sunt, patet) tria supersunt necessaria cognitu illis: discipulis crimen peccatorum, leuiorū sciū licet à grauioribus; ratio adhibēdi medelam: & cōmunia quæ ad fidē & mores pertinent. Ex quibus quæ fidei sunt & ad omnes pertinent (& quæ idcirco per eos proponenda sunt omnibus) non est opus hīc tradi: ex catechismis peti possunt, quantum sufficit sacerdotibus inferioribus: quibus in hac parte satis est, ab episcopis tradita retinere & docere. Episcoporum verò munus est, aduigilare, & siue erroribus, siue peccatorum scandalis insurgentibus occurrere, & ad hoc agendū exhortari ac instruere inferiores ministros per frequentes literas, quos verbo nō possunt. Post hęc igitur quæ ad fidem pertinēt, reliqua omnia sunt morum, & simul in hac secunda parte tradenda. Omnia enim quæ ad mores pertinēt, in doctrina quæ de discretione peccatorum, & de ratione

tione

tionē illis medendi est, continē-
tur: quæ sunt à nobis non perfec-
tè & plenè, sed in vniuersali, &
pro captu ac necessitate sacerdo-
tum quos instituimus (quantum
Deus dederit) explicanda.

Vbi illud est ante omnia sta-
tuendum: Sacerdotū esse de pec-
catis multò altius quàm priuati
Christiani possint, iudicare: & tã
quam ex altiori specula profun-
dius singula peruestigare, quæ ab
inferioribus fiunt. His enim sa-
tis erit, si vt infirmi possint do-
lores ac vulnerum loca indicare:
illis verò necesse est, vt tanquam
spirituales medici, sciant inquire-
re radices, & morborum causas.
Ad quod probādum cū & ini-
tio huius operis, & in sacramen-
tis poenitentia, & ordinis expli-
candis patrum testimonia addu-
xerimus: nunc satis sit ad memo-
riam reuocare Chrysostrōm in
secundo libro de sacerdotio: vbi
quanquam de episcopis præcipuè
agat, de omnibus tamen spiritua-

*Sacerdo-
tes plea-
niorem
notitiã
peccato-
rum des-
bēt habe-
re quam
populus.*

adon

B ij libus

libus iudicibus inquit, summa diligencia, & sexcentis (vt aiunt) oculis sacerdotem vti oportere, vt habitum peccatoris agnoscat. Et Innocentius tertius, concilio ūmque Lateranense in Canone illo, Omnis vtriusque sexus, de poenitentia & remissione. Sacerdos (ait) sit discretus & cautus, vt more periti medici &c. quæ ibi legenda sunt. Sed & illius meminisse oportet, quod in Leuitico à vino etiam et his quæ inebriare possunt, abstinere iubet Deus sacerdotes, quum ingressuri sunt tabernaculum testimonij: vt habeant (inquit) scientiam discernendi inter sacrum & prophanum, inter pollutum & mundum. Vbi satis ostenditur non solum lectione, sed oratione etiam, abstinentia & puritate vitæ, quare nam hanc scientiam discernendorum peccatorum, quæ multo altior est, quam quæ necessaria erat veteris legis sacerdotibus. Hæc in principio hæc dicta sint, vt tantus torpor, tantæque obliuio, quanta hodie

Leu. 10.

hodie dominatur in ecclesia, excu-
 tiatur à nobis. Hæc enim esse
 non potest sine magna pernitie
 salutis animarum, iuxta illud Ser-
 uatoris: Si cæcus cæco, &cæ. Si
 lumē quod in te est tenebræ &c.
 Veritæque hæc, vt dignum est, à
 sacerdotibus cognosci possint: de
 causis actuum nostrorum, eos-
 rumq; natura & ratioe sunt pau-
 ca præmittenda. Inter quæ primū
 sit de ipsis anime nostræ poten-
 tijs & facultatibus, à quibus
 delictæ actus humani fiunt. Con-
 sideratio enim hæc potentiarum
 & virium anime in hac materia,
 non nostra tantum & scholasti-
 corum theologorum & philoso-
 phorum est, sed grauium illorū
 & antiquorum theologorū, Gre-
 gorij scilicet Nissenī in libro de
 homine, & Damasceni in 2. or-
 tho. si. & August. in libro de Tris-
 nit. quamuis calumnientur hæ-
 retici quod politicam tantum &
 naturalem philosophiam doceamus.
 Quid enim mirum, si doces

Mat. 15.
 Ibid. 6.

amus. Quid enim mirum, si docemur quæ necessario præsupponit vera theologia, & ex quibus pendet vera cognitio nostri? Nisi putent gratiam, naturam excludere, & ei contrariam esse. Reuera boni & mali mores, peccata & bona opera magna ex parte natura ipsa, & lumine illo vultus Dei, quod signatum esse super nos dicit psalmus manifestatur, præter pauca illa, quæ propria sunt Christianæ fidei. Ideoque naturæ ipsius, & virium eius (intellectus scilicet & appetitus, & reliquarum omnium) cognitio magnoperè conducit ad rectè iudicandum de bono & malo in moribus: quod cum necessarium sit spiritualibus iudicibus, sacramenti scilicet poenitentiae ministris, necessarium inquam, ut non vulgariter, nec ex sententia plebis, sed ex vera ratione & fide, atque scriptura sacra iudicare possint: omnino credimus necessaria esse principia hæc doctrinæ moralis, quæ
 sum nos

E
 nos
 tiōe,
 & ad
 nē pe
 Pr
 ma r
 est, q
 ctum
 ximē
 sting
 angel
 aliud
 quo i
 tari p
 & cap
 anim
 sensib
 ribus
 inter
 virib
 com
 diner
 nem
 nosci
 tura
 sicut
 pore

nos hîc paucis, & sine vlla cōten-
tiōe, sed simpliciter, q̄tū ad nostri
& ad nostrorū operū cognitio-
nē pertinet, conabimur tradere.

Prima igitur & suprema ani-
mæ nostræ potentia seu facultas
est, quam rationem siue intelles-
ctum vocant, qua primò & ma-
ximè à cæteris animantibus di-
stinguimur, & appropinquamus
angelis atque ipsi Deo: quæ non
aliud est, quàm lumen quoddam,
quo illa à nobis cognosci & cogi-
tari possunt, quæ sensus omnes
& captum reliquorum omnium
animalium excedunt. Sicut enim
sensibus exterioribus, oculis, au-
ribus, & cæteris occultioribus &
interioribus, quamuis corporeis
viribus animæ, commoda & in-
commoda corporis, pulchritu-
dinem & deformitatem, dulcedi-
nem & amaritudinem, præsentia
noscim⁹, præterita retinemus, fu-
tura cogitamus & nos & iumēta:
sicut etiam interiori alia sed cor-
porea virtute quædā percipimus,
quæ

*Suprema anima
potentia est
ratio.*

*Cōpara-
tur ratio cum
sensibus.*

quæ nullo exteriori sensu percipi
possunt: vt amicitiam & odium,
quæ experientia cognoscim⁹ ani
malia etiã cogitare, sicut id quod
utile est & generationi & educa
tioni prolis: ita etiam multo al
tiori, sed omnino incorporea at
que spirituali virtute cogitamus
& agnoscimus homines spiritua
lem honestatem et turpitudinem
vitiatorum ac virtutum. Inquiri
mus etiã occultas rerum omniũ
causas, & attingimus vsq; ad do
minum ipsum, & meditatur e
ternitatem ac coelestia; & in ipsis
etiã rebus corporeis, non tan
tum quæ nature quodam instin
ctu nobis imprimuntur, cogita
mus aut retinemus, sicut cætera
animalia, sed etiam inquirimus
illa cùm nundũ attigimus, & ob
lita rursus ad memoriam reuo
camus, & ex illis ratiocinamur
comparantes & coniungentes a
lia alijs, vt August. inquit 12. de
Trin. in prin. c. Hanc potentiam
diuiserunt & philosophi & theo
logi

*Diuisio
intelle
ctus.*

logi in
specula
cantes
plandis
tendit,
sunt. A
tinent
de coele
& Ang
agendis
est: ad q
illa mo
git & v
libris, a
& theo
hui⁹ pa
gubern
rum on
sint ista
uersi ac
b. Thon
Diui
tione A
de trin.
inferior
sæ pote
si actus

logi in intellectum practicum, & speculatiuum. Speculatiuum vocantes illum, qui solum cōtemplandis ac cognoscēdis rebus intendit, quæ à nobis operandæ nō sunt. Ad quā partem animę pertinent omnes naturales scientiæ de cœlo & motibus, de Deo ipso & Angelis. Practicus est, qui rebus agendis à nobis tantum intentus est: ad quē maximè pertinet pars illa moralis, quæ de virtutibus agit & vitijs, & ab Aristot. pluribus libris, atque à ceteris philosophis, & theologis etiam tractatur: & huius partis est totius vitæ nostrę gubernatio, & dispositio agendorum omnium. Non quod diuersę sint istæ potentiæ, sed eiusdē diuersi actus, vt ex ipso philosopho b. Thom. inquit in prima parte.

Diuisit eodem modo atque ratione August. hanc partem 12. li. de trin. in rationem superiorē & inferiorē: non quod sint diuersę potentiæ, sed eiusdē diuersi actus. Quam distinctionē Au-

B v gust.

Theoreticus in intellectus.

Practicus intellectus.

qu. 79. 4. 11.

Ratio superior et inferior.

Ratio superior. gustin. (in seipsa quidem conuenientissimam) magno ingenio adinuenit, & mystico sensui atque morali illius loci, in quo de primo peccato, suggerente serpente, inuitante muliere, & consentiente viro, perpetrato loquitur scriptura, coaptauit.

Est igitur apud illum superior ratio tanquam vir: supremum videlicet quod est in homine: ratio ipsa inspiciendis spiritualibus & æternis rationibus, & consulendis illis, & ex eis gubernandæ vitæ deducendis regulis intenta.

Sunt enim æternæ quædam rationes, superiores quidem omni intellectu, communes tamen omnibus, quibus vita nostra directæ errare non possit (de quibus paulò inferius latius agem⁹) qualis hæc est, de qua dominus in euangelio: Quæcunque vultis vt faciât vobis homines &c. Ratio verò inferior est intèta rationibus temporalibus & corporeis: sicut cū cogitat, quid quieti corporis

Ratio inferior.

ET
poris
nestati
tem in
tanto i
illis &
stra ra
tenta i
ro in ip
ad eanc
ipso vi
in gub
rior ra
ram in
quid &
ta esse
ralibus
ritualib
tur. He
tellectu
Illâ f
cta atq
nalem
dicimu
quæ da
sio, qu
mus in
que co

poris & paci conducatur, quid honestati & famæ. Hęc enim ad partem intellectiuam pertinet, sed tanto inferiora sunt spiritualibus illis & æternis, vt his intenta nostra ratio tantũ distet à seipsa intenta illis, quantum mulier à viro in ipsa creatione: quæ quidem ad eandem pertinet naturã, & ex ipso viro desumpta est, illi tamẽ in gubernatiõẽ subdita: sic & inferior ratio ad ipsam pertinet naturam intellectus: sed quia inferius quid & ab eo deriuatũ, illi subdita esse debet, vt ratio de temporalibus per rationem, quę de spiritualibus & æternis est, gubernetur. Hęc igitur de ista potẽtia intellectus sint nobis distincta.

Illã sequitur altera eidẽ coniuncta atque germana, quam rationalem appetitum seu voluntatẽ dicimus: quæ nõ aliud est, quam quædam inclinatio & propensio, qua prosequimur & tendimus interiori animo in bona atque conuenientia, quæ per rationem

De volũtate.

tionem cognita sunt. Quod cum
 experientia ipsa in nobis videamur
 (afficimur enim spiritualibus
 illis bonis, quæ per rationem as-
 gnoscimus) ratio etiam eius faci-
 le reddi potest. Cum enim quælibet
 forma naturalem consequatur
 inclinatio & propensio in ea,
 quæ sibi conuenientia sunt, ut gra-
 uitas lapidis & leuitas ignis: na-
 turæ verò virtutem habentes co-
 gnoscendi induant quodam mo-
 do per cognitionem formas & na-
 turas earum rerum quas cognos-
 cunt: cognitionem etiam sequi-
 tur inclinatio conueniens illi, in
 ea scilicet quæ cognita sunt: quæ
 in brutis animalibus, & in nobis,
 quatenus cum illis conuenimus,
 & intenti sumus cognitioni sensu-
 suum, vocatur appetitus sensiti-
 uus, sicut prior ille appetitus na-
 turalis. Cognitionem etiam intel-
 lectiuam, necesse est, ut conse-
 quatur potètia & inclinatio, qua
 conuenientia naturæ bona amē-
 tur, & mala odio habeantur. Quæ
 re hæc

re hæc
 & inco
 & ad f
 tem po
 catur r
 ra qua
 esse de
 In h
 est dig
 & reg
 imper
 Facian
 & sim
 ut pra
 Est ta
 notan
 tudo e
 enim
 propo
 tenden
 de nec
 impel
 mo qu
 quid, q
 tatem
 quicqu
 verò n
 O II

37. **TERTIO VOLUNTATE**

re hae virtus omnino spiritualis
& incorporea est, sicut intellectus,
& ad supremam hanc hominis par-
tem pertinet, & utraq; simul vo-
catur ratio, cuius imperio cetera
ra quae in homine sunt, subdita
esse debere dicimus.

In his itaque duabus potentiis
est dignitas illa diuinae imaginis,
& regale atque diuinum prorsus
imperium, de quibus dictum est:
Faciamus hominem ad imaginem
& similitudinem nostram & cetera.
vt praesit piscibus maris & cetera.
Est tamen hoc loco diligenter an-
notandum, quis sit ordo & habi-
tudo earum ad se inuicem. Habet
enim se ratio vt consultrix, atque
proponens voluntati ea in qua
tendere aut possit aut debeat: vn-
de nec effectiue eadem mouet aut
impellit, sed tantum agit, sicut ho-
mo qui proponit aut suadet ali-
quid, qui non propterea in volun-
tatem ipsam operatur, aut in eam
quicquam imprimit. Voluntas
vero motrix est atq; efficax caus-

*Cōparā
tur in-
ter se in-
tellectus
& volū-
tas eorū
rumque
operas-
tiones.*

sa co

fa cogitationis ipsius, atque effe-
 ctive operatur & mouet ipsum
 intellectum, sicut membra, alias
 que anime vires. Est enim ipsa
 verè in hoc animæ regno, domi-
 natrix, sine qua nulla operatio
 intellectus, sicut nec aliarum vi-
 rium illi subditarum efficax est.
 Nec tamen prætereundum, quòd
 hinc non sequitur vlla impossibi-
 litas, aut circuitus repugnans, quo-
 minus actus rationis & volunta-
 tis fieri possint, vt videri poterat
 cum dictum sit voluntatem non
 posse velle, quod ratio non pro-
 posuerit & cogitauerit: nec raz-
 tionem cogitare posse, quod vol-
 untas non velit. Est enim prin-
 cipium in cognatione aliqua vel
 à Deo, vel ab Angelis, vel ab ali-
 qua causa naturali immissa, quam
 in potestate volūtatis est, aut cō-
 tinuare, aut reijcere: atque ita vo-
 luntaria est prior illa cogitatio,
 etsi non præcesserit voluntas: sa-
 tis est quòd illa nō repugnet, at-
 que ita consentit.

dicend
 tio pra
 & quo
 actum.

is ope

Iluc

volunt

num, v

duo ref

dia. Sic

cus, qu

confid

cipium

fiones

cipia h

ipsa, ce

& rati

Lect. secunda.

DE ACTIBVS RATIONIS
practicae & voluntatis.

AM de actibus harum
potentiarum quatenus
morali nostro proposi-
to conueniunt, breuiter
dicendū: quomodo videlicet ra-
tio practica dirigat voluntatem,
& quomodo ipsa prorumpat in
actum, atque progrediatur in su-
is operationibus.

Illud ergo statuatur primū: *Quomo-
do intel-
lectus &
volūtas
inchoēt
actiones
& in eis
progres-
diantur.*
voluntatem nostram (quæ in bo-
num, vt diximus, rationis tēdit)
duo respicere, scilicet finē, & me-
dia. Sic & intellectus ipse practi-
cus, qui illam dirigit, vtrumque
considerat: finem tanquam prin-
cipium, media tanquam conclu-
siones inde deductas. Vnde prin-
cipia hæc & fines, & actus circa
ipsa, certa sunt, ac natura indita
& rationi & voluntati: media ve-

ro & conclusiones nec certa & eadem sunt, nec in ipsa eodem modo & ratione ferimur: sed varie atque diuersimode. Cum enim natura rationis & voluntatis nostre mutabilis sit: non solum in diuersa & contraria, sed nonnunquam in eadem obiecta contrario modo fertur: quod in Deo omnino non est, apud quem nulla est vicissitudinis obumbratio: sed nec in ipsis angelis est tanta mutabilitas, quanquam et ipsi non simul omnia agnoscat & velint. Quod ideo dicimus, vt in hoc principio mutabilitatem anime nostre in suis proprijs operibus agnoscamus, vnde non minima sunt circa mores in nobis pericula & incommoda. Cum itaque mutabilis sit ratio & voluntas nostra: natura vero semper ita comparatum sit, vt motus omnis ab immobili aliquo & certo incipiat: indita sunt certa quedam principia rationi & voluntati nostre, atque fines a quibus ad conclusiones et

mes

media progressus fiat.

In ratione itaque practica sunt quædam certa & immobilia præcipia, quæ August. in 2. lib. de lib. arb. vocat præcipia & lumina virtutum omnium: & in 12. de Trin. vt superius diximus, rationes spirituales & æternas, ac immutabiles, sicut numerorum rationes. Itaque vt intellectu speculatiuo certa quædam principia, natura indidit, quæ Philosophi vocarunt axiomata seu dignitates & maximas: vt nihil simul esse & non esse: totum maius esse sua parte: quas nullus negare potest: ita et in intellectu practico sunt certa etiã principia, quæ non aliud sunt, quam de finibus humanis certa quædam iudicia: vt beatitudinem esse appetendam: studendum sapientiæ: iuste viuendum: posthabenda esse se deteriora melioribus: æterna & incorruptibilia meliora esse corruptibilibus & temporalibus: auerendum esse animum à corruptione, & transferendum esse ad incorruptum.

corruptum

In 1. p.
79. ar. 13
Synderi
sis.

Voluntas
naturali
ter ap
petit fi
nē. Vel
le itētio
e fruis
tio actus
volunta
tis.

corruptionem. Eiusmodi iudici
um intellectus practici d. Thom.
ex Hier. & alijs antiquiorib⁹ syn
dere sim vocat: alij apicē & sub
lime mentis, quod semper inuio
latum manet & incorruptum,
quantumuis falsis opinionib. &
peruersis affectib⁹ sit homo cor
ruptus. Et hæc est prior rationis
nostræ practicæ operatio.

Quia verò, vt dictum est, vo
luntas cognata est rationi, hūc ra
tionis actum sequitur in volūtas
te similis alius actus: naturalis sci
licet appetit⁹ finis: velle esse bea
tum: velle iustè viuere: incorrup
tionē & æternitatem appetere.
Omnia enim illa quæ ratio vt fi
nes proponit voluntati, & vt cer
ta bona, illa naturaliter appetit
volūtas: & hic appetitus finis vo
catus est voluntas, siue velle: cō
muni videlicet nomine: sicut cū
in fine iam habito quiescit, ille a
ctus dicitur fruitio: & cū in il
lum per media tendit, dicitur in
tentio.

Hi

Hi igitur sunt primi actus in humane vite progressu. Nō quod necessarium iudicemus explicitē & actu vel à ratione cogitari, appetendam esse beatitudinem, vel voluntatem ita eam velle: sed satis est, quicquid iudicat ratio appetendum, & quicquid voluntas appetit, vt indutum ratione beatitudinis, sapientiæ, vel iustitiæ &cæt. & appeti, & iudicari appetendum. Vnde in omnibus quæ volumus, sunt virtute hi finium appetitus: sicut in omnibus quibus intellectu speculatio assentimur, priora illa principia virtute continentur: videlicet nihil simul est & non est: cum tamē illa actu cogitasse explicitē non sit opus, vt ipsa experientia docet.

Iam quales actiones rationis & voluntatis circa media sint, considerandum. Voluntas ergo efficaciter cupiens finem, mouet etiam rationem efficaci imperio suo ad consultandum: inquirendum scilicet, quibus medijs ad

*actiones
rationis
& volū
tatis cir
ca me
dia ad
finem.*

*Consilia
vni.**Electio.**Consensus:
vsus.**qu. 12.**41.**77.*

ad eum perueniri possit: & cum
 plura occurrerint, vt inquiratur,
 quod eorum sit cōuenientius: vbi
 cum intellectus certum iudiciū
 um tulerit (quod est cōclusio cō-
 filij, & cuiusdam practici discursus)
 hęc erit prima eius circa illa
 operatio, quam consilium voca-
 runt & Philosophi, & antiqui il-
 li Theologi.

Hanc verò sequitur in volun-
 tate electio: cū scilicet volūtas
 mediū illud efficaciter vult, quod
 ratio conuenientius esse iudica-
 uit. Quem actum & alijs nomi-
 nibus nonnunquam vocarunt:
 consensum videlicet, vel vsum.

Certum est tamen volūtatē post
 finem, quem naturaliter amat, in
 media tendere liberè & contin-
 genter, iuxta rationis practice iu-
 diciū: atque ideo quādoque in
 electione mediij peccatur à volū-
 tate, & à ratione etiam erratur.

Vnde dixerunt Philosophi (pro-
 ut d. Tho. in 1.2. de hoc loquens.
 dicit) syllogismum incontinen-
 tis

R
 tis siue
 esse: q
 tat, pr
 nienti
 da, qua
 positi
 cū a
 rentia
 do sub
 cū co
 nem e
 gem,
 cere: c
 lectab
 ita iud
 tenda
 Me
 lib. 5. d
 malce
 confe
 consil
 sine, n
 sibilib
 quæ i
 incert
 cunt:
 lum l
 om

tis siue peccantis, paralogismum esse: quod videlicet cum consultat, primo assumit, bona, conuenientia, & salubria esse appetenda, quasi maiorem quãdam propositionem præmissam: deinde cum assumit non vera, sed apparentia: cogitat, malè quodãmodo subsumens. Incontuens enim cū cogitare deberet fornicationem esse malam, & contra Dei legem, atque ideo in interitum ducere: cogitat è cōtrario, illam delectabilem & suauem esse, atque ita iudicat fornicationem appetendam esse.

Merito itaque Gregorius Nis. *Quarū lib. 5. de homine, c. 4. & 5. & Damascenus ca. 27. lib. 2. de orth. fid.* consentaneè etiam Philosopho, & electio. consilium & electionem non de fine, nec de necessarijs & impossibilibus, sed de medijs tantum, quæ in nostra sunt potestate, & incertum exitum habenti esse dicunt: propter quod in his non solum libertas, sed varietas magna est.

luntariū
et violē
tum c.3.
lib.5.ca.
24.2.

est in nobis.

Ex quibus omnibus iam vlti-
mò ratio voluntarij ostenditur.
Cum enim voluntarium à volū-
tate propriè dicatur: voluntas ve-
rò internum principium sit ope-
rationum nostrarum cognitio-
nem sequens: rectè Arist.in 3.eth.
& antiqui illi, Gregorius & Da-
mascenus (quos B. Thomas sequu-
tus est in prima 2.) definierunt
voluntariū esse, cuius principi-
um est in ipso operante, sciente
singula circa que est ipsa opera-
tio: quod de circumstantijs dixe-
runt, de quibus postea. Nunc ve-
rò hanc voluntarij rationem ex
opposito, inuoluntario scilicet
ita explicant supradicti patres.

Volun-
tario op
ponitur
violens
tia et is-
gnorans
tia.

Inuoluntarium enim illud dicitur,
quod per violentiam fit, vel
per ignorantiam. Violentum
verò id dicimus, quòd à princi-
pio externo est. Voluntarium
ergò ab interno oportet esse.
Ignorantia rursus opponitur
scientiæ, scientia ergò in volun-
tario

RA
tario re
merito
gnorāt
proprio
ri non p
sumus,
volūta
teriora
cuti cur
gatur q
di & op
volunt
lentum
eis inu
quid id
mus qu
cob ig
Rachel
tamen
patres i
um pos
priè spo
quidem
tione,
tute no
priè en
volunt

tario requiritur: volūtario igitur meritò opponitur violētia & ignorātia. Sed quoniā volūtati in proprio suo actu violentia inferri non potest (nec enim velle possumus, nisi volentes, & à propria volūtate acti) membra verò exteriora cogi possint à fortiori (sicuti cum pedibus & manibus ligatur quis, vt non possit progredi & operari) fit, vt ipsis actibus voluntatis non inueniatur violentum. Ignorantia verò sæpe in eis inuenitur: cum scilicet aliquid ideo volumus, quia ignoramus quid aut quale sit, vt cum Iacob ignorauit Liam esse pro Rachel sibi suppositam. Illud tamen non est omittendū, quod patres in brutis etiam voluntariis posuerunt (quod magis propriè spontaneū dici potest) & id quidem communi quadam ratione, non vt à voluntate, virtute nobis propria, dicitur: propriè enim in his solū est quæ voluntatem habent.

Vnde

48. DE ACT. RAT. ET VOL.

Vnde non tantum vt finis ipse & media, sed vt ordo etiam vni⁹ ad alterum apprehēdatur, ad perfectē volūtariū requiritur: quod in cæteris animalibus non est, vt beat⁹ Thomas hoc tractans, docet. Bruta enim magis à natura aguntur & imaginatione aliqua subito immissa feruntur, quam iudicio & voluntate. Metus etiã (vt eisdem locis conclusum est) voluntarium non aufert: sed simpliciter, quod metu facimus, voluntariū est: vt cū mercator iactū facit merciū in mare, imminente tempestate: quanquam dicatur secundum quid inuoluntarium: malle enim non incidisse in eam necessitatē: sed ex quo incidimus, absolutē volumus id facere quod illa postulat.

q. 6.1.2.

Metus non facit inuoluntarium.

LECTIO

DE AP

Le

DE R

pot

prin

titu

nales e
nicam
mantib
eorūm
alię op
operat
etiam b
tum m
Igitur
mascen
potent
sentiar
ipsa rat
cis gen
enim f

Lectio Tertia.

DE RELIQUIS OMNIBVS

potentijs humanorum actuum
principijs, & præcipue appeti-
tibus, & earum actibus.

HAS prædictas potências, & actiones earum exposuisse sufficeret, si homines tantum rationales essemus: sed quia communiamus etiam cum brutis animalibus in corpore & sensibus, eorumque officijs: sunt in nobis alię operationes, & virtutes, illarum operationum principia: de quibus etiam breuiter dicendum, quantum morali proposito conuenit. Igitur cum Grego. Nissen. & Damascen. distinguamus præter has potentias (quæ sunt secundum essentiam suam rationales, hoc est, ipsa ratio, & appetitus eius) duplicis generis alias potentias, quædam enim sunt (vt illi inquirunt) ra-

C tios

lib. 4.

de hom.

ca. 8.

De or.

thodoxa

fid. c. 12.

lib. 2.

lib. 4.

de hom.

ca. 8.

De or.

thodoxa

fid. c. 12.

lib. 2.

50. DE APPETITV SENSITIVO

*Quaedam
potentie
aie om-
nino non
obediunt
rationi.*

1. p. q. 81

*quedam
potentie
aie om-
nino pa-
rent ra-
tioni, as-
sue non
qua res
pugnāt.*

tionales: quæ scilicet rationem se-
quuntur, & ab ea persuadentur:
quas mox explicabimus. Aliæ
sunt irrationales omnino, quæ
nec rationi obediunt, nec persua-
sibiles sunt: quales sunt (vt in-
quiunt illi) pulsatis illa virtus cor-
dis & arteriarum, & nutritiva at-
que generatiua, ceteræque vege-
tatiuæ partes. Illæ verò quæ ra-
tioni participant & ei obediunt,
quas rationales diximus, distin-
guuntur à sancto Thom. & à Phi-
losopho primo Polit. Nam aliæ
semper et omnino rationi paræt:
hæc est virtus motiua, quæ in mē-
bris corporis est: vt progressiua,
quæ maximè in pedibus cernitur.
Aliæ verò sunt, quæ nonnunquã
repugnāt & feruntur à seipsis in
sua propria bona: quare cū à ra-
tione ab eis auocantur, non mox
illam sequuntur, quanquã tandē
trahi possint: & hic est appetitus
sensitiuus. Habet enim suū pro-
priū motū in ea quæ sunt sensui
delectabilia. Sed (vt experientia

videz

videm
tuum
ne, sic
modi
ergo i
sibi di
tuti ve
domit
quam
ratioe
fectus
bra ac
sunt pr
quada
volun
uent, s
teriore
petitus
imped
& volu
cet. Ide
multip
distrab
cui affe
nia, un
& secu
dum. I
moral

videmus)ira, quæ vn^o horū motuum est, mitigatur cōsideratione, sicut concupiscentia & huiusmodi alij appetitus. Dominatur ergo illis ratio, sed vt liberis, qui sibi dimissi feruntur in sua. Virtuti verò motiuae, & organis ei⁹ dominatur ratio vt seruis. Nunquam enim hæc mouentur sine ratione in homine, nisi vbi est defectus aliquis naturæ. Quare mēbra actuum humanorum non tā sunt principia, quā instrumenta quædam: nec enim rationem aut voluntatem, vel tantillum mouent, sed mouentur ab eis ad exterioriores operatiōes. At verò appetitus non solum repugnat, sed impedit etiam & trahit rationē & voluntatem, vt experiētia docet. Idque (vt b. Thomas dicit) multipliciter fit: primò, rationē distrahendo: Nimum enim alii cui affectui appetitus intenta anima, minus efficax est ad recte & secundum rationem iudicandum. Deinde & per apertam con-

Appetitus sensitiuus.

Ratiōis imperiū in aliis aīe vis res.

Appetitus sensitiuus non tantū repugnat, sed etia trahit rationem & voluntatem.

1. 2. qu. 77. art. 1. & 2.

C ij traries

trarietatem & repugnātiā. Dū enim iudicat appetitus sequendam delectationem aliquam, & nimium sibi complacet in ea: ratio non satis efficax est ad rectè circa hoc iudicandum. Deum & immutando corpus ipsum. Sunt enim hi affectus cum corporis immutatione: vt ira cū sanguinis accensione & timor cōtrā. Mutato verò corpore, fit, vt longè aliter homo sentiat & iudicet: sicut famescens aliter iudicat, quā satur. Propter hæc igitur omnia dictum est: qualis quisque est, talis finis ei videtur. Hæc igitur appetitiua virtus, est à nobis attentius cōsideranda, quæ in actionibus plurimum valet. Et eò magis, quò consuetudine facta est fortior, & quò magis sequuntur homines appetitū quā rationem. Omittamus tamē hæc magis speculatiuam quæstionē: an hæc repugnantia sit naturalis, an solum ex peccato in poenā à Deo inflictā. Illud certum est, ablatum

latū fun
mine de
tiē, que
tia aufe
de qua
piscit ac
tus adu
Video
titus ig
tem vo
tiua na
sensui
quæ ra
Diu
theolo
phis, in
scibiler
cut, de
quæ si
inclinat
dedit v
& impe
ra virtu
lit omn
Ideo an
dir in b
inclinat

latū fuisse propter peccatū ab ho-
mine donū illud originalis iusti-
tię, quo fiebat, vt hæc repugnans
ta auferretur: & rursus, hanc esse
de qua Paulus inquit: Caro concu-
piscit aduersum spiritum, & spiri-
tus aduersus carnem & cæt. Item:
Video aliam legem & cæt. Appe-
titus igitur hic (quem sensualita-
tem vocant) est propensio sensu-
tiuæ naturæ in bona delectabilia
sensui: vt voluntas fertur in ea,
quæ rationi conueniunt.

Gal. 5.

Rom. 7.

Diuiditur verò à priscis illis
theologis, atque etiam philoso-
phis, in concupiscibilem, & ira-
scibilem. Quia enim: natura, si-
cut, dedit rebus omnibus, ad ea
quæ sibi conueniunt quærenda
inclinationem quandam: ita etiã
dedit vt insurgerent in contraria
& impediencia. Sicut lapis, quan-
ta virtute descendit, tanta repel-
lit omnia impediencia descensum.
Ideo animalibus non solū de-
dit in bona conuenientia sensib⁹
inclinationem, quam dicimus cō-

Duplex
appetit⁹
tus sen-
sitiuus,
scilicet
concupiscendi
& iras-
cendi.

VO
Dū
en-
&
ea:
re-
De-
ip-
um
cū
nor
fit.
&
r iu
næc
alis
tur.
st à
quæ
et.
line
is se
quã
hãc
onē:
alis,
nã à
ab-
tum

*De actibus
sue
passioni-
bus utri-
usque ap-
petit⁹ se-
sitiui.*

*Act⁹ ap-
petit⁹ cō-
cupiscē-
di circa*

cupiscibilem: sed etiam qua insur-
gerent in contraria & impediē-
tia. quam vocarunt irascibile, ex
qua sunt pugnae & contentiones
propter delectationes in anima-
libus. Et quia haec saepe contra-
ria sunt (quod enim fugit concu-
piscibilis, scilicet dolores, aggre-
ditur irascibilis, quoniam insur-
git in alterum) duas dixerunt vir-
tutes, & non vnam. Actus vero
earum, quas affectiones alij, alij
passiones dixerunt, sunt breuiter
etiam a nobis considerandi; quos
etiam antiqui illi theologi Greg.
& Damasce. tradiderunt supra-
dictis locis: & diligentissime
d. Thom. pluribus quaest. videlicet
a 22. vsque ad 48. prima secun-
da. Plurimum enim refert ad ma-
teriam moralium hos cognosce-
re: cum (vt diximus) tātoperē va-
leant affectus in hominibus. Nos
bis tamen in hoc principio satis-
fit breuissime vel numerasse haec
rum potentiarum actus.
Igitur virtus illa concupiscibi-
lis

lis du-
quod p-
quod fu-
disting-
rem, d-
qui se h-
re natu-
lis, prin-
natural-
quam
qua inc-
tertio c-
titu ho-
propo-
placet i-
secunde
appetit-
adepto
appetit-
Circa r-
ctus, qu-
suerunt
confide-
sens fu-
efficit:
minari
stitiam

ET EIUS ACTIBVS

55.

bonū &
malū.

lis duo respicit: Primò bonum quod prosequitur: deinde malum quod fugit. Circa bonum tres distinxerunt illius actus, amorem, desiderium, & gaudium: qui se habent in animali, sicut in re naturali, respectu finis naturalis, primùm conuenientia ipsa rei naturalis cum fine, quæ est antequam incipiatur motus & ex qua incipit: deinde motus ipse: tertio denique quies. Sic in appetitu hoc animali, bono absolute proposito concupiscibili, primò placet illi: hoc vocant amorem: secundo, si consideratur absens, appetitur desiderio: sed in iam adeptò & acquisito conquiescit appetitus, quod est gaudium. Circa malum tres oppositos actus, qui ex his manifesti sũt posuerunt. Malum enim absolute consideratum odio habetur, absens fugitur, præsens tristitiam efficit: atque ideo hos actus nominarunt, odium, fugam, & tristitiam.

Amor.

Desiderium.

Gaudium.

Odiũ.

Fuga.

Tristitia.

C iij Irasci

Actus appetitus irascibilis circa bonum & malum difficile.

Spes. Desperatio.

Timor. Audacia.

Ira.

Irascibilis, porro, quæ propugnatrix est & vindex concupiscibilis, ab illa incipit et in illam terminatur. Est tamen circa bonum & malum sed difficile. Bonum igitur arduum illi propositum, si iudicetur possibile acquiri, speratur; quod si est contrario impossibile credatur, desperamus de illo. Et hæc duo, spes & desperatio, sunt duo contrarij actus virtutis irascibilis circa bonum. Similiter & malum arduum aut timeatur, cum iudicatur non posse evadi; aut cum speratur superari posse, audemus in illud insurgere. Sunt igitur timor & audacia duo irascibilis actus circa malum arduum; & hoc quidem cum absens est. At verò cum malum est præsens, si superari posse iudicatur, insurgit ira, quæ propriè etiam est irascibilis passio. Nam si superari non possit malum, succumbit appetitus per tristitiam, quæ non est irascibilis, sed concupiscibilis affectio.

Circa

Circa b
nulla fi
irascibi
cupisc
q; hæc
tè pate
minari
inciper
enim q
tur, des
cultas, f
gitur ab
quisitu
quod si
despera
teneatu
quo eti
progre
betur n
raturu
mus pe
repelli
vel per
illi.

Circa bonum verò præsens cum nulla sit difficultas, non operatur irascibilis, sed in eo quiescit concupiscibilis per gaudium. Si itaq; hæc bene considerentur, aperte patet in tristitia & gaudio terminari omnes affectus appetit⁹, incipere verò ab amore. Ex eo enim quòd aliquod bonum amatur, desideratur absens: si sit difficultas, speratur, & in eam insurgitur ab irascibili: cum verò acquisitum fuerit, sequitur gaudiū: quòd si impossibile iudicatur, est desperatio: vel si tandem nõ obteneatur, sequitur tristitia. Ex quo etiam circa malum, qualis sit progressus ostenditur. Odio habetur malum absolutè consideratum: absens fugitur, & insurgimus per audaciam in illud, atque repellitur per iram, si incidere, vel per tristitiam succumbimus illi.

LECTIO

C V

Lect. Quarta.

DE VOLVNTARIO IN O=mnibus humanis actibus, de habitibus, & prima diuisione humanorum actuum in bonos & malos.

AM ex illis quæ dicta sunt proximis lectionibus, inferamus quædam, quæ non parum adiuuant ad iudiciũ humanorum actuum, & cognitionẽ peccatorum.

Primò itaque ex dictis ostenditur, in quibus actibus hominũ voluntarium inueniatur, & ad quos se extēdat imperium rationis: hæc enim duo se inuicem cōsequuntur. Ibi enim solũ voluntarium est (quod à voluntate propriè dici superius ostēdimus) vbi motus voluntati subest: quæ cùm ratione regatur, in eisdẽ etiã est imperium rationis.

Imperiũ igitur hoc loco ordinatur

na

nationē quandā rationis nō indi-
 catiuam tm̄, sed imperatiuā & ef-
 ficacē, mouentē videlicet ad exer-
 citiū actus, dicimus. Cū autē etiam
 superius ostensum sit, ad volūta-
 tē propriē pertinere, mouere esse
 & siue ad actus exercitiū: satis ostē-
 ditur (vt b. Tho. colligit) impera-
 re, rationis quidē esse, sed virtute
 volūtatē efficacis. Ex quo pro-
 ximē sequitur, ad omnes illas po-
 tentias, quas rationales diximus
 siue per essentiam, siue per parti-
 cipationem, extendi imperium
 rationis: & in illis omnibus volū-
 tariū esse, ac in illis duntaxat.
 Imperatur igitur & est volunta-
 rius primō act⁹ ipse ratiōis, quo-
 ad exercitiū quidē sēper, vt cogi-
 tet videlicet, aut non cogitet:
 quoad assensum verō similiter,
 vbi ratio non est cōuincens. Vn-
 de credim⁹ nō unquā ex impe-
 rio ratiōis. Imperatur deinde &
 actus ipsi⁹ volūtatē, quaten⁹ & à
 ratiōe ordinari, & alio act⁹ volū-
 tatē appeti potest. Tertiō etiā act⁹
 appe-

*De impe-
 rio rati-
 onis.*

*Imperiū
 rationis
 ad quas
 potētias
 se extē-
 dat.*

appetitus sensitiui imperatur, quāquam (vt dictum est) ex se appetitus nonnunquam moueatur.

Denique & exteriorum membrorum actus, quoad morum videlicet localem, & alios, in quibus sequuntur apprehensionem. Solæ igitur vegetatiuæ vires alienæ sunt à voluntate & eius imperio.

Actus itaque illi qui imperantur, non aliud, quod ad mores attinet, sunt, quā ipsum imperium.

Itaque deambulatio voluntaria & imperium eius, seu voluntas ipsam volens, & ratio ordinans, ita se habent (vt b. Thom. inquit artic. 4. eiusdem quæstionis 17.) sicut actus primi mouētis, & instrumenti exterioris. Ipsa itaque sunt veluti materialia: formale verò, quod ex rōe & volūrate est.

Infertur etiā ex eisdem, in omnibus his potentijs in quibus est volūtariū, esse habitus, quos, quantum huic proposito sufficit, vocamus dispositiōes bonas vel malas, quibus potentiæ disponuntur

Vires animæ vegetatiuæ non sub sunt imperio voluntatis.

De habitibus bonis & malis.

nuntur ad suas operationes bene
aut secus exercendas : sicut sciē
tia in intellectu, est quādam bon
na dispositio eius ad aliqua co
gnoscenda : & ignorantia mala.
Temperantia est bona dispositio
animi ad moderatē utēdum de
lectationibus : & ē contrario, in
temperantia, mala dispositio illi
opposita. Circa quos habitus hoc
primō aduertendum : ita natura
comparatum esse, ut virtutes ill
læ atque potentia, quæ ad diuer
sa obiecta & diuersimodē deter
minari possunt benēque & male
ad illa se habere : ex operationib⁹
suis disponantur ad similes etiā
operationes, quas dispositiones
habitus vocamus. Nec enim in
gravi corpore aliquis habitus
ad descendendum deorsum ge
neratur, aut necessarius est : cum
ad hunc actum præcisē sit à natu
ra determinatum. Sed nos (qui
vel voluntate vel ratione in di
uersa tendimus, & in eadem di
uersimodē & variē, bene s. vel
malē

malè) cū assuescimus bonis operibus, assequimur dispositiones ad similes actus facilè & promptè exercēdos, quas virtutes etiā dicimus: sicut ex assuefactiōe malorum operū cōtrarios habitus paramus, quos vitia vocamus.

Quod cū experiētia ipsa cōstet, non est opus pluribus probare: quod omnis etiā & philosophorū & scripturæ doctrina testatur: de quibus B. Thom. q. 49: & plurib⁹ sequētib⁹, prima secūdx. Nec species singulas eorum, siue bonorum siue malorū, op⁹ est persequi: satis sit (quod ad sequentia opus erit) adnotasse, habit⁹, quāquam non sint causa omnium actuum (cū à quibusdam potius ipsi producantur) computandos tamen esse inter principia intrinseca humanarum operationum.

In quibus
bus animi
mā potē
tīs sint
habitus.

In solis itaq; illis virtutibus & potentijs eos esse constat, quæ ratioi & voluntati parent: & ita principia sunt humanarū operationū. In potentijs itaq; vegetatiuis nō

sunt

sunt

sunt
in ve
petit
quib
vsqu
quat
rigur
ant, c
mou
tion

Te
de &
um
ctio,
nos,
do in
da et
bus.
integ
malu
Cūm
tiona
ea, m
mes
Tho
qua
ra. N

sunt habitus, sed in ratione ipsa, in voluntate, & in potentijs appetitiuis, & membris etiam ipsis, quibus utitur ratio & voluntas: vsque adeo vt & animalia ipsa, quatenus ab humana ratione diriguntur, habitus quosdam habeant, quibus equus rectè aut secùs mouetur in bello, & canis venationem sequitur &c.

Tertiò ex eisdem sequitur, unde & quomodo sumèda sit actuum humanorum prima distinctio, quæ proculdubio est in bonos, & in malos: quæ eodem modo in humanis actibus intelligenda est, quo in cæteris omnibus rebus. Bonitas enim rei propriè in integritate nature constituta est: malum verò in aliquo defectu.

Cùm igitur actus humani à rationali virtute sint, deficientes ab ea, mali meritò dicuntur: conformes autem illi, boni: vt beatus Thomas quæst. 18. 1. 2. explicat: de qua re nos paulò inferiùs plura. Nunc explicem⁹ breuiter, quæ
ex

De bonitate et malitia et merito actuum humanorum

ex bonitate & malitia in huma-
nis actibus consequatur: & pro-
xima sunt his quæ diximus. Pri-
mum horū est rectitudo & pec-
catum: secundum, laudabile &
vituperabile: tertium, meritum
præmij pel poenæ. Hæc tria in-
fert B. Thom. (attentè conside-
rans) hoc ipso ordine ex bonita-
te et malitia q. 21. 1. 2. Horum ista
est ratio & diuersitas. Bonum &
malum priora sunt, & conueni-
unt actibus nostris absolutè con-
sideratis in sua natura. Rectitus-
do & peccatū propriè inueniū-
tur in his, quæ ad finem ordina-
tur, vt in operibus artium. In eis-
dem rectum est, quod in finē ten-
dit secūdum propriam regulam
& mensuram: & peccatum, quod
præter illam. Et quia omnes a-
ctiones nostræ in finem aliquem
ordinantur, vt visum est: regula
verò ratio est: si secundum illā
tendant in finem, rectæ: si secus,
peccata sunt. Omne itaque pec-
catum malum, non verò omne
malum

In quibus
res
ctitudo
& pec-
catum.

malum
rectum
est rec-
stris o-
sum, p-
his ac-
rum a-
volun-
bilia n-
ruptio-
defect-
lunta-
bile, &
le. E-
quon-
ideo
mne
mio, &
le poe-
merit-
ordin-
num
mune
quicq-
quan-
nobis
ius no-

malum peccatū est: sicut omne
 rectum, bonum, non omne bonū
 est rectum. In actibus verò nos-
 tris omnino conuertuntur. Rur-
 sum, peccatum vel rectum, si in
 his accidat quæ potestatem suo-
 rum actuum non habent, aut nō
 voluntariè operatur: nec culpa-
 bilia nec laudabilia sunt: sicut cor-
 ruptio aliqua in generatione, aut
 defectus in motu. Vbi verò vo-
 luntarium est, ibi rectum, lauda-
 bile, & peccatum, & vituperabi-
 le. Et hæc duo proximè conse-
 quuntur poena & præmium: atq;
 ideo cum eis conuertuntur: om-
 ne laudabile dignum est præ-
 mio, & contra: omne vituperabi-
 le poena, & contra. Sed ratio hæc
 meriti alia est. Sumitur enim ex
 ordine, quem actus habet ad bo-
 num vel priuatū alterius, vel cō-
 mune totius vniuersi. Quia enim
 quicquid homines agimus boni,
 quantumuis priuati, non solūm
 nobis vtile est, sed vniuerso, cuius
 nos pars sumus: ideo dignum
 est

est

66. DE ACTIBVS HVMANIS.

est præmiõ: & contrà de malo dicendum. Nec tantùm digna sunt præmio vel poena: sed ab ipso etiam Deo autore vniuersi ratio postulat, vt reddatur vicissitudo omni benè vel secus operanti. Nam in eius etiam laudem & gloriam bonum fit, sicut malum contrà. Et confirmât hoc scriptura Ecclesiast. vltimo: Cuncta quæ sunt, adducet Deus ad iudicium &c. Quæ ideo dicta sunt, vt ostendamus hæc non aliena esse à theologo & Christiano, quæ videlicet iuxta scripturam & fidem de actibus humanis dicimus, nec ab his discordare quæ scriptura & fides docent. Vbi multi errant volentes in doctrina morum hæc omnia reijcere, cùm reuerà gratia semper naturam supponat, maximeq; in moralibus, & iuxta illam Deus suauiter quæ sunt, fidei tradat.

LECTIO

DE BO

LE

DE
ma

in bon
tione
mum
& ma
uenir
nibus
perfe
ait b.
itaq;
entita
bonit
& ion
nitate
quod
dã hu
indiff
p for

Lectio Quinta

DE BONITATE ET
malitia actuum humanorum.

VM igitur prima disti-
ctio actuum nostrorum
(vnde cætera quæ dix-
imus, proueniunt) sit
in bonos & malos, de horum ra-
tione nunc breuiter dicemus. Pri-
mum hoc constituatur: Bonum
& malum in actibus nostris in-
ueniri, sicut in cæteris rebus om-
nibus: secundum entitatē nempe &
perfectionē propriæ naturæ, vt
ait b. Thom. ar. q. 18. a. 2. Quātū
itaq; habet quilibet actus noster
entitatis, tantū habet pfectiōis &
bonitatis: & quantū deficit à pfecti-
ōne essendi, tantū deficit à boni-
tate. Ex quo proximè sequitur
quod etsi nō desint species quæ-
dā humanorū actuum, quæ ex se
indifferētes sunt, vt deambulatio
p̄ forū & per agrū: in indiuiduo
tamen

tamen

68. DE BONITATE ET MALITIA

tamen omnis actus à ratione & voluntate manans, bonus est aut malus: quoniam non nisi ex alio quo recto fine procedit, què necesse est bonum esse aut malum: quæ est efficacissima ratio D. Thom. arti. 9. illius q. vt ambulatio per agrum sancte meditatio nis, salutis, aut certè inhonestatis causa. Ex eodem etiam inferitur, non vnam esse bonitatē vel malitiam in nostris actibus, sed multiplicē. Quia enim propria actuum nostrorum natura & perfectio ex conformitate ad rationem est: quicquid in illis rationi vel consentaneum vel dissentaneum inuenitur, bonitatem facit vel malitiā. Igitur quia actus nostri primò ab obiecto illo circa quod fiunt, accipiunt speciem & entitatem: prima eorum bonitas ex obiecto est, sicut & malitia, secundum quòd obiectum conforme est vel difforme recte rationi. Et hæc est bonitas vel malitia ex genere siue specie proprie vt rei
omnis
alienæ

AC
aliena
la: ele
Post
ex cir
pauca
hoc l
qui il
vbi d
rio lo
soph
o. Cir
phon
les tr
circu
tione
rum
& na
tinge
sicut
cunt
suis s
aut i
circu
ferre
& ita
hum
pter
hail

alienæ acceptio ex genere est mala: eleemosynę collatio bona est. Post istā verò bonitatē alia est ex circumstātijs, de quavt agatur, pauca de circumstātijs dicēda sunt hoc loco, iuxta ea quæ & anti- qui illi theologi, Greg. & Damas. vbi de voluntario & inuoluntario loquuntur, dixerunt, & philosophus 3. ethi. & b. Thom.

○ Circūstantiam itaque ex metaphora rerum corporalium morales transfulerūt ad actus nostros: circumstantiam vocantes conditionem quandam actuū nostrorum, extra substantiam quidem & naturam eorum, sed ipsos attingentem, et ad eos pertinētem: sicut illa circumstare corpus dicuntur, quæ extra naturam ipsius sunt, & aut ipsum attingunt, aut illi appropinquāt. Vnde has circumstantias plurimum conferre ad laudem vel vituperium, & ita ad poenam vel præmium humanorū actuū, constat: propter quod & Rhetores & moralis

q. 7. 1. 2.

de circū
stātijs a
ctuū hu
manorū

circū

circū

les

les de circumstantijs agunt: Nec minus hoc pertinet ad theologos & spirituales animarum iudices. Septem verò Cicero numerat circumstantias: Aristoteles 8. quanquam parum à prædictis diuersas. Earum igitur hæc est ratio, & numerus. Actum nostrum quædam respiciunt vt mensuræ, sicut locus & tempus. Et hæc sunt duæ circumstantiæ temporis & loci. Multū refert, an in loco sacro, an profano inferatur violētia: in publico, an occulto. Multum etiam refert, quo tempore indulgeat q̄s voluptati, sacro, an profano: abstinentiæ vel ieiunij, an alio. Alia conditio respicit actum nostrū vt ipsius qualitas quæ est tertia circumstantia, Quomodo. Non enim parum refert, elemosynam dedisse hilariter & promptè, aut cum tristitia & minus libenter: orasse deuotè, aut nō deuotè. Sunt rursus aliæ conditiones ex parte causarum actus vel finis: qualis est circumstantia, Cur.

Aliud

Numerus
& ratio
circūstā
tiarum.

Vbi.

Quādo.

Quomodo.

Aliud
rentiā
auariti
vana g
parte c
tia, Qu
quid o
facere a
nim fo
nio, ali
aut in
etiā in
b' aux
culo, a
materi
munt
& prop
vna po
parū, a
an par
an infe
apertè
nere a
nostr
ration
tire. Su
bonita

Aliud est enim ieiunare ob reuerentiā Christi crucifixi, aliud ex auaritia: dedisse eleemosynam ex vana gloria, aut ex pietate. Ex parte causę agētis est alia circūstātia, Quis. Quis scilicet sit qui aliquid operatur: senex an iuuenis, sacer an prophanus: Aliud est enim fornicari solutū à matrimonio, aliud laicū, aliud sacerdotem, aut in sacris constitutū. Ex parte etiā instrumēti sumitur alia quibus auxilijs. An quis percussit baculo, an gladio. Ex parte verò materię circa quā est actus, sumuntur duę alię. Quid scilicet, & propter quid, quas Cicero pro vna posuit, & ferè idē sunt: vt an parū, an multum quis sit furatus: an parem percusserit, an maiore, an inferiore, an alienum. Itaq; aperte constat hęc omnia pertinere ad rationem, & per ea actus nostros magis vel minus rectę rationi cōuenire, vel ab ea dissentire. Sumitur igitur ex eis secūda bonitas vel malitia actū nōrū.

Atque

Quis.

Quibus auxilijs
sive instrumētis.

Quid, siue Circa quid

Atq; inter illas præcipua est circumstantia finis: cur scilicet aliquid fiat. Placuit ita distinguere, ut post bonitatem, quæ est ex obiecto: secunda sit, quæ est ex fine, tertia, quæ est ex reliquis circumstantiis loci vel temporis, & cæt. Ita videlicet, ut eleemosynam conferre propter Deum pauperi, ubi, quando, & quomodo convenit, bonum sit vndique: sed hoc ipsum facere non propter Deum, sed propter gloriam vanam, malum sit ex fine: facere vero propter Deum, sed non quando oportet, vel quomodo, est malum ex circumstantiis, bonum vero ex obiecto & fine.

Prima bonitas et malitia actu ù ex obiecto, secunda ex circumstantiis.

Finis præcipua circumstantia.

Vbi hoc ultimo annotandum, quod ad bonitatem simpliciter actus (ut scilicet absolutè bonus dicatur) necessaria est obiecti, & finis, & omnium aliarum conditionum bonitas: quarum si minima defuerit, actus simpliciter est malus: quod ratio ipsa in cæteris rebus omnibus ostendit: propter
quam

quam
cōstare
singul
imper
mācus
lio vit
circum
no stri
sunt. E
(quod
to con
quādo
aliqua
tantur
speciē
cumst
dentes
propt
tristiti
ait. Ha
actus e
vel au
emplu
quis fu
collige
quam
tantur

quam dixit Dionysius, bonum consistare ex integra causa: malum ex singulis defectibus; sicut reuera imperfectus est homo, quod quis homo vel macus vel caecus est, vel aliquo alio vitio laborat. Ex his igitur & circumstantiis, & bonitas quae nostris actibus accidit, ostensae sunt. Ex quibus considerandum (quod maxime nostro proposito conuenit) circumstantias aliquid quando mutare speciem actuum, aliquando vero non, sed augere tantum, vel diminuere eandem speciem. Primi exempla sunt circumstantiae actuum, ex bono red dentes malum, ut eleemosyna propter vanam gloriam, aut ex tristitia & necessitate, ut Paulus ait. Haec autem circumstantiae istos actus efficiunt vel vanae gloriae, vel auaritia. Secundi vero exemplum sit, si parum vel multum quis furetur. Ex quibus exemplis colligenda certa ratio, propter quam circumstantiae mutant, vel tantum augeant, vel certe nihil

*Circūstā
tia ali
quando
mutant
speciem
actū, ali
quando
vero tā
tum au
gent aut
minuūt.*

D omnino

omnino faciāt ad actus nostros. Illæ enim quæ nouam conformitatem aut repugnantiam cum ratione habent, nouam constituunt speciem: vt furatum fuisse in sacro loco, est, præter furtum sacrilegium: percussio patris, est ultra violentiam, etiam impietas. Quæ non habent nouam conuenientiam, vel disconuenientiam, sed augent priorē, etiam reddunt actum meliorem aut peiorem, sed in eadem specie: vt multum vel parum furatum fuisse. Quæ verò nihil horum habent, imperitinētes & alienæ sunt: vt percussisse gladio, vel hasta: & huiusmodi alia. Ista huic loco sufficere debent, alibi plenius explicanda sunt.

LECTIO

Le

DE R

lo arca
ex dict
tib' h
delicer
nat, q
tertiu
mune,
perans
nus est
catū e
ctus ip
voca
confor
spositi
camus
oppos
malus

Lectio Sexta.

DE RATIONE PECCATI,

*et de discrimine venialis**ac mortalis*

IAM conuenienti or-
dine agendū est de pec-
catis, de quibus præci-
pue agitur in iudicio il-
lo arcano confessionis. Vt autem
ex dictis patet, sicut in bonis ac-
tibus humanis sunt duo: actus vi-
delicet ipse, & habitus à quo ema-
nat, quē vocamus virtutem: &
tertium denique his duobus cō-
mune, bonitas quēdā, qua ipse op-
perans vel habens habitum bonus
est: ita in actu malo, qui pec-
catū est, tria cōsideranda sunt: ac-
tus ipse rectitudine carēs, quem
vocamus peccatum: habitus illi
conformis, siue aliqua animæ dis-
positio ad peccatum, quam vo-
camus vitium, virtuti videlicet
oppositum: & malitia ipsa, qua
malus verè est vtrumque habēs.

D ij Cūm

*Tria cō-
sideranda in ac-
tu bono
et malo.*

1.2.9.17

*quid peccatum.**quid materiale in peccato.**quid formale.*

Cum itaque hæc tria vocabula sint, peccatum, vitium, malitia: peccati nomine propriè accipimus actionem ipsam mali: quæ ita b. Thom. explicat: Ex quo & supradictis facilè patet ratio & definitio peccati. Est enim, iuxta Augustinum, peccatū actus qui libet contra legem æternam: dictum (inquit) factum, vel concupitum. Vbi est obseruandum, duo esse in peccato: primum, materiale ipsum, hoc est, actus aliquis, vel certè omisio actus voluntarij: peccatur enim nonnunquam sola omisioe absque aliquo actu. Illud itaque sit materiale. Formale verò, quod complet rationem peccati, deordinatio illa est, & carentia debitæ rectitudinis. Cum enim humani actus regula propriè sit ratio æternæ & diuinæ legi conformis: actus ab hac discrepans caret proculdubio rectitudine debita. Peccatum igitur merito tātum priuatio quædam dicitur, & nihil; sicut cæcitas

tas

V
tas a
riale
vel v
sed f
sola
uerà
Et i
xeru
ritò
scilio
omn
ex h
ti &
ter a
auer
non
cans
mo i
tur. N
imp
ratio
Ia
tract
sint
tum
men
xim

tas aut tenebræ, in quibus mate-
riale quidem subiectum est lucis
vel visus, ocul^o videlicet aut aer:
sed formalis ratio tenebrarum in
sola negatiōe lucis est: quare res
uerà nihil est. Ita igitur peccatū.
Et iuxta hæc duo etiam distin-
xerunt doct. duo in peccato me-
ritò consideranda: conuersionē
scilicet ad aliquod bonum, quod
omnis peccans quærit & amat:
ex hac sequitur obiectum pecca-
ti & species. Quærit enim adul-
ter alienam, &cæ. Aliud verò est
auersio à Deo, & lege eius, quam
non intendit neque aspicit pec-
cans. Quare Dionys. inquit. Ne-
mo intendens ad malum, opera-
tur. Nec tamen propterea minus
imputatur ei. Et hæc sufficient de
ratione peccati.

Iam ad diuersitates peccatorū
tractandas accedamus: quæ cum
sint multæ & variæ, vt apud bea-
tum Thomam videre est: illa tas-
men omnium maxima est, & ma-
ximè necessaria spiritualibus ius-

D iij dicit

*In omni
peccato
mortali
est cōuer-
sio ad bo-
num ali-
quod &
auersio
a Deo.*

dicibus, qua in mortale, & veniale peccatum diuiditur: quæ attentius nunc consideranda.

Primò omiſſis nunc nominibus, de quibus poſtea, rem ipſam irrident hæretici, qui (quam uicunque ſe purgent ab obiecta illis Stoicorum opinione, omnia peccata eſſe paria) dicunt tamen omne peccatū mortale eſſe, ſi verum eſt illud Pauli: Stipendium peccati mors: includentes etiam hîc ipſum peccatū originis. In quib⁹ multa ſunt & ſcripturæ, & ratiōi repugnãtia, vt patebit.

De diſtinctione peccati venialis & mortalis

Galat. 5.

Nos igitur illud primò ſtatuaemus: ex ſcripturis & doctrina eccleſiæ manifeſtè oſtendi, quædã peccata eſſe leuia & minima, nec æterna pœna digna, aut à regno Dei excludentia: alia verò eſſe maxima & grauia: qualia qui agunt, regnum Dei non poſſidebunt: atque ideo æterna damnatione digna. Scriptura quidem aperta eſt Pauli dicentis: Manifeſta ſunt opera carnis, quæ ſunt
fornis

V
forn
gnu
rurſu
regn
Nec
ribu
bu
quiſc
edifi
men
nere
peræ
nifeſ
gna
fund
ideo
enim
rit, d
tem
dam
bro
fider
Apu
quer
pecc
dicer
tra P

fornicatio &c. quæ qui agunt, res
gnum Dei non consequentur. Et *1. Cor. 6.*
rursum: An nescitis quia iniqui *1. Cor. 3.*
regnum Dei non possidebunt?
Nec fornicarij &c. Et de grauioribus hæc sufficiant. De minoribus verò locus ille sufficit. Vnusquisque videat quomodo superædificet: cum pri⁹ dixisset: Fundamentum aliud nemo potest ponere, &c. Nam alius (inquit) superædificat lignum, &c. quæ manifestè vocat opera quædam, digna quidē igne purgari, sed quæ fundamentum non destruant: & ideo nec à salute excludant. Sic enim inquit: Si cuius opus arserit, detrimentum patietur, ipse autem saluus erit. Vocat verò fundamentum (vt Augustinus in libro de fide & operibus docuit) fidem per dilectionem operantē. Apud patres quoque omnes frequentissimè in vsu est, quædam peccata grauiora, quædam leuiora dicere: sicut Augustinus sæpe cōtra Pelagianos disputans, etiā ex

1. Ioh̄. 1. verbis Apostolorū asserit, sine peccato nullum hominem esse, vt Iohannes ait: Si dixerimus, quia peccatum non habemus, & cæt. sed sine crimine multos vi- uere ait, dicente Paulo Apostolo de Præsbyteris & Diaconis or- dinandis: Si quis sine crimine est. Crimen (inquit Augusti- nus) peccatum graue est, accu- satione & dānatione dignum. Ita tractatu 41. in Iohannem, vt Magister citat 42. distinct. 2. Item 21. de ciuitate Dei, cap. 28. de peccatis, quæ elemosynis & oratione remittuntur; & in En- chridio cap. 64. vbi ex professo de hac distinctione peccatorum loquitur: de qua nos superius in sacramento poenitentia, cum de remissione peccati venialis as- geremus, plura diximus, huic es- tiam loco conuenientia. His scripturæ & sanctorum autho-
 4. 72. 47. ritatibus suffragatur quoque ra-
 5. & qu. tio, naturæ & fidei consentiens,
 88. 47. 8. quam habet diuus Thomas dis-
 ligen

ligenter in prima secūda: de qua breuiter hæc annotanda sunt.

Primum. Mortale à veniali non distinguitur, primò ex reatu poenæ, quòd videlicet hoc sit dignum temporali, illud æterna: sed hæc distinctio cōsequitur eorum naturas, ex quibus primò distinguuntur. Secundum. Prima horum distinctio est ex diuersitate inordinationis, à qua (vt patet) peccata habent omnem malignitiam, vt diximus. Deordinatio verò omnis, cū sit contra ordinem aliquem, in quo necesse est esse principium siue finē, & medium, est proculdubiò vel circa finem ipsum, & principium ordinis, vel circa media, saluo ordine ad finem. Igitur sicut in corporea ægritudine omnis deordinatio humorum, saluo principio vitæ, curabilis est: sed corruptio ipsius vitæ, mors videlicet, irreparabilis: & sicut in intellectu speculatiuo, qui errat circa probabilia media, vel conclusiones

D v quas

quascunque, etiam necessarias reparari potest & emendari, si principia scientiæ & ratiocinationis salua permaneant: ita in moralibus de quibus nunc agimus, si quis peccet contra fines ipsos ad quos reliqua omnia ordinantur: quantum est ex ipso irreparabiliter peccat: vt videlicet si contra charitatem Dei, & obedientiam, vel proximi vtilitatem peccet, quantum in ipso est, incurabilis est: & hoc vocamus peccatum mortale: quod quia aufert gratiam & charitatem, cui primò & directè opponitur, ex se dignum est morte æterna. Si autem circa alia quis peccet & deordinetur, saluo tamen ordine charitatis: cùm contra illam non agat, sed præter illam tantum, non est dignus æterna separatione à Deo nec inimicitia: quod vocamus peccatum veniale: vt otiosum aliquod verbum nulli nocens, parum immoderatus vsus cibi: & huiusmodi. Hoc enim natura

tura

tura
nat
in o
li o
ver
tia a
gitu
diu
ne t
pecc
talia
quid
resp
retic
Stip
nim
mo:
Ipse
in Pa
nisi
form
beatu
cato
perfe
cular
tum:
lis sp

turalis ratio habet (cui consonat
 proculdubio diuina lex) vt
 in omni amicitia quædam sint il
 li omnino contraria , quædam *ar. 1. 88.*
 verò tantum nonnihil retardan *q. 1. 2. ad*
 tia affectum amicitia. Hæc i *primum.*
 gitur sunt peccata venialia. Quæ
 diuus Thomas certissima ratio
 ne tantum secundum quid dicit
 peccata: collata ad peccata mor
 talia , sunt quasi imperfectum
 quid in genere peccati. Ex quo
 respõderur etiam obiectioni he
 reticorum ex illo verbo Pauli: *1. Cor. 3.*
 Stipendium peccati mors. Ibi e
 nim de peccato mortali est ser
 mo : quod ostendit alter locus:
 Ipse tamen saluus erit. Et certè
 in Paulo peccatum non dicitur
 nisi mortale, vel causaliter, vel *q. 89. ar*
 formaliter. Secundo etiam infert *tic. 1. 12.*
 beatus Tho. ex prædictis, in pec
 cato veniali non esse propriè &
 perfectè deordinationem vel ma
 culam , sed secundum quid tan
 tum: priuationem scilicet actua
 lis splendoris, qui est in actu vir
 tutis,

tutis, & deordinatiōe ab his, quæ quodam modo impertinentia sunt. Tertiò denique, nec peccatum veniale propriè esse contra legem aut præceptum, asserit.

Quod quanquam nonnullis displiceat, rectè tamen consideratum, & rationi & patribus consentaneum est. Non est enim contra finem alicuius præcepti: finis enim omnium est charitas, vt Paulus ait: & ideo contra nullum præceptum est. Nam præceptum via quædam est; viæ verò propriè contrarium est, quod termino ipsius repugnat: vnde nō facit contra dirigentem in via, qui etsi parum diuertit, non tamen in contrarium tendit: vt Augustinus in libro de doctrina christiana, de exponente scripturam sacram alieno quidem sensu à circūstantia literæ, sed vero, inquit. Igitur non negamus mendacium omne prohiberi aliquo præcepto: sed præcepto ordinate charitatem Dei & proximi:
contra

2. Tim. 1

con
um
& pr
ptun
via,
tura
nobi
hære
eccle
ideo
stin
inter
pura
Deo
tum
gnun
niq
ad gr
niale
quã
tale.
error
pecca
ratio
tantu
quan
Quoc

contra quod non fit, si mendacium non sit contra charitatē Dei & proximi: sed est præter præceptum, & nonnulla declinatio à via, & retardatio. Et hæc de natura peccati venialis in genere nobis sint dicta, in qua errarunt hæretici præsentēs perniciosè ab ecclesiæ sensu recedentes, atque ideo reiicientes tam certam distinctionem: sed & nonnulli alij, inter quos Gerson, pietate quadam purantes se obsequium præstare Deo, cum dicunt veniale peccatum ex se esse mortale, & ex se dignum æterna damnatione: & denique, non minus nos teneri Deo ad gratiarum actionem, quod veniale non puniat æternaliter, quam quod remittat nobis mortale. Et hæc omnia pertinent ad errorem illum Stoicorum, omnia peccata æquantium. Nam quid rationabilius, quam fateri furtum tantum distare ab homicidio, quantum res furto ablata à vita? Quod negantes, Stoicos se fateri debent,

debent, & negare, quòd tantum distet mendacium nulli nocens, & quòd multis prodest, ab ipso homicidio, quantum nullius nocumentum cum minima deordinatione, ab ipsa vite subtractione distat. Quod si quis consideret, facile soluet eorum rationes. Nec enim rationabiliter dici potest, iuste priuari posse peccantem eo bono, contra cuius ordinem non facit cum peccat. Vnde nec Deo propter peccatum veniale priuari quis iuste potest.

Vbi non inquirimus quid vel omnipotentia, vel immensa eius bonitas possit:

sed quid habeat

ipsa natura

ra peccati.

LECTIO

L

D

paruu
tali:d
do in
dum,
merit

mè fu

Est

dispo

pinqu

merit

Qui m

fluet. I

inquit

le disp

rectè,

formā

cet alie

ita ipse

Lect. Septima

DE EODEM. ET DIST.
peccatorum venialium.

Væ huc vsq; dixim⁹,
pertinent ad peccatum
veniale minuendū. Vn
de apparet quàm sit
paruum peccatū comparatū mor
tali: distat enim ab eo quodāmo
do in infinitū. Est tamē ostendē
dum, quid in eo sit mali, & quod
meritò timendum ac diligentissi
mè fugiendum sit.

Est igitur peccatū veniale oīe, *Veniale*
dispositio quædam, atq; ita appro *peccatū*
pinquatio ad mortale, vt de hoc *est dispo*
meritò apud Sapientē scriptū sit: *sitio ad*
Qui minima negligit, paulatī de *mortale.*
fluet. Dupliciter igitur (vt b. Tho.
inquit) peccatū veniale ad morta *ar. 3. 88.*
le disponit. Vno quidē modo di *q. 1. 2.*
rectè, sicut calefaciens disponit ad
formā ignis: assuefaciendo videli
cet alicui trāsgressioni hoēm atq;
ita ipsam ei connaturalē reddēdo.

Ex

Ex quo fiet tandem, vt vel consentiat in illam consensu delib^{er}ato, vnde mortaliter peccare potest: vt cū frequenter venialiter quis appetiuit turpem delectationem, & assuevit negligentius se gerere: fiet aliquādo vt pleno consensu illam desideret. Vel (vt magis placet b. Thomę eo loco) assuefactus mēdacijs iocosis, fieri potest, vt nonnunquam a deo eis delectetur, vt ipsa contra Dei præceptum aliquod, vel finem in eis constituens, committat. Itaque tunc peccatum veniale à mortali differt, sicut tepiditas à calore. Aliter verò disponit, nō quidem directè & per se, sicut priora: sed solum indirectè, sicut qui remouet prohibens descensum lapidis deorsum. Ex inordinatione enim aliqua fit, vt paulatim assuescat homo minus cogitare, & minus timere transgressiones: sicut euagatio maxima, & obliuio rerum diuinarum facit, vt minus Deus timeatur, &
ita

ita v
mag
tum.

V
admo
uiori
missa
pro n
locun
tem fa
cem &
sint le
mittu
miseri
& pro
fionis
tiam(i
dibus
dicunt
dulteri
minus
nauis, q
multit
tissima
mergit
ponde
Hęc ita

ita vel aufert, vel minuit timorē,
magnum peccati impedimen-
tum.

Vnde extat frequens patrum
admonitio de cauendis, etiam le-
uioribus peccatis: & cum com-
missa fuerint, non negligendis ac
pro nihilo ducendis. Augustinus
locum illum exponens: Qui au-
tem facit veritatem, venit ad lu-
cem &c. ostendit quanti facienda
sint leuiora peccata, quæ non re-
mittuntur nisi in dilectione &
misericordia Dei ambulatibus,
& propter illa veritatem confes-
sionis coram Deo facientibus: et-
tiam (inquit) si liberi sint à gran-
dibus illis peccatis, quæ facinora
dicuntur: homicidio videlicet, a-
dulterio, &cæt. Nō enim (inquit)
minus lædit sentina neglecta in
naui, quàm magna tempestas: nec
multitudo arenæ, quamuis minu-
tissima sint ei⁹ grana, minus de-
mergit nauim, quàm alia quæuis
pondera.

Hęc itaque cūm satis exaggerent

nos

12. trac.
super Io
hannē.

nobis malum venialis peccati, sunt semper sobriè accipienda. Non est itaque ex eis colligendum, peccata venialia, quantumuis multa & innumerabilia, mortali vni æquivalere posse, vt nō nulli intellexerunt. Sed (vt beat. Thom. art. 4. eiusdem q. dicit) peccatum quod per se veniale est, potest, dum nimium placet, mortale fieri: vel dū ad finē mortale ordinatur, vt articulo 5. Sed hoc tantum ex illis verbis accipitur, animam multis venialibus grauari, ne ita possit in Deum asurgere: quo fit, vt facile superetur ingruente tentatore. Quare opus est frequenti conuersione in Deum quærere remissionē venialiū, de qua dictum est satis in sacramento poenitentiae. Hæc itaque (sicut proxima lectione diximus) de re ipsa, natura videlicet mortalis et venialis peccati, dicta sunt. Cæterum nec nomina ipsa omittenda omnino sunt: quæ quanuis in vsu scripturæ nō inueni-

De nominibus mortalis & venialis peccati.

ueni-

V
uenia
patres
mus: n
enda s
plicar
hanc p
ueniur
apud M
frinc. 4
apud r
chardo
ctore d
neis fe
aliqua
patrum
mortal
verbis
morte
mentit
Paulus
peccati
tia carn
viduis:
viuens
sunt de
nia. Ven
dicitur l

ueniantur, nec apud antiquiores patres, quantum recordari possumus: non tamen propterea reijcenda sunt, quibus posteriores explicarunt & aperuerunt magis hanc peccatorum diuersitatē. Inueniuntur igitur hæc vocabula apud Magistrum sententiarū distinc. 42. secundi: & post illum apud reliquos omnes: item in Richardo & Hugone de sancto Victore & similibus contemporaneis ferè Magistri: nec certè sine aliqua authoritate scripturæ & patrum. Nam peccatum vocari mortale, apertè consentit cum verbis Iacobi: Generat (inquit) mortem: & Sapientis: Os quod mentitur, occidit animam. Et Paulus apertè dicit: Stipendium peccati mors. Et rursus: Prudentia carnis mors est. Et iterum de viduis: Vidua quæ in delitiis est, viuens mortua est. Et innumera sunt de hac re scripturæ testimonia. Veniale etiam ab Augustino dicitur lib. de bono coniug. 6. 10.
& 11.

& 11. cap. quod Paulus secundū
 veniam concedit : vsus videlicet
 aut contractus matrimonij,
 nō generationis causa, sed dele-
 ctationis, intra limites tamē ho-
 nestatis. Sic enim ille interpreta-
 tur (vt superius diximus in tra-
 ctatu matrimonij) verbum il-
 lud: Hoc autem secundū indul-
 gentiam dico: vbi Augustinus
 legit, secundum veniam. Vnde
 inquit ipse: Quis ambigat absur-
 dissimē dici, non eos peccasse,
 quib⁹ venia datur? Vnde venia-
 lem (inquit) habent culpam, ex-
 cusante illam matrimonio: pul-
 chrē illo loco ostendens, quan-
 tū diuina ordinatio in hoc possit,
 vt grauius (inquit) ille pec-
 cet, qui sola prolis causa, & qui-
 dem rarō, non tamen ad suam
 accedit (mortaliter scilicet) quā
 qui ad suam sola delectatione &
 frequentius: hic enim duntaxat
 venialiter peccat. Itaque ex his
 Augustini verbis, imō & Pauli,
 peccatum veniale meritō dicitur

tur,
 tion
 æte
 bet
 re v
 ne p
 sint
 ligi
 vt n
 dices
 I
 speci
 possi
 igitu
 lis p
 suo c
 impe
 dist.
 confi
 mate
 quor
 ordin
 enim
 tura,
 no str
 est er
 nis ac

tur, quod non habet deordina-
tionem à fine, nec illud sequitur
æternæ poenæ reatus. De quolibet
eorum dixisset Paulus, se da-
re veniam. Hæc itaque de ratio-
ne peccati venialis in genere
sunt nobis dicta: ex quibus inte-
ligi potest & mortale, de quo,
vt notiore, non est opus plura
dicere.

Iam de ipso veniali peccato
specialius agendum, vt agnosci
possit & discerni à mortali. Hæc
igitur sit prima distinctio venia-
lis peccati. Aliud est ex obiecto
suo & genere veniale: aliud ex
imperfectione tantum actus: quam
dist. beatus Thomas diligenter
considerans explicauit in hac
materia. Ex genere venialia sunt,
quorum obiectum non repugnat
ordini in vltimum finem. Sicut
enim superius explicauimus, na-
tura, species siue genus actuum
nostrorum ex obiecto sumitur:
est enim hoc primum in huma-
nis actibus. Peccatum igitur il-
lud

Peccatū
est venia-
le, vel ex
genere,
& obiecto
suo.
vel ob
imperfe-
ctionē
actus.

1. 2. q. 88
art. 2.

94. DE PEC. VENIALI ET MORT.

lud cuius obiectum non est ali-
quid contrarium charitati Dei
vel proximi: vt mendacium ioc-
cosum, siue officiosum, quod nul-
lum lædit et alicui prodest, verbū
ociosum sine cuiusq; detrimēto,
& huiusmodi alia ex obiecto suo
et natura solū venialia sunt: sicut
ē contrario, homicidium & adul-
terium mortalia sunt ex suo ge-
nere, cū eorum obiectum con-
trarium sit charitati Dei & pro-
ximi. Ex imperfectione verò a-
ctus solū veniale est peccatum
illud, quo ferimur in illicita &
mortalia obiecta, sed nō pleno &
integro rationis & voluntatis cō-
sensu. Nā cū satis superius ostē-
sū sit, actus nostros non esse vel
laudabiles, vel vituperabiles, nisi
quatenus voluntarij & in pote-
state nostra sunt: vbi nō est per-
fecta volūtas, nō potest esse per-
fectū peccatū, etiā si feramur in
adulteriū, vel homicidium. Ibi is-
taque est imperfectio actus, vbi
imperfectio volūtatī. In his duo
bus

DE
bus
veni
sing

L
DE

V
in pri
fessio
prime
perfe
confic
ctam a
pio, pr
ne pec
hoc pr
ter esse
nim h
feriori
pfectio
id & in

bus ordinibus cōstituta sunt oīa
venialia peccata: & est nobis de
singulis in speciali dicendum.

Lec. Octaua,

DE PECCATO VENIALI

appetitus sensitiui, & pri-
mis motibus.

V T, quantū fieri potest, pec-
cata venialia à mortalib⁹
discernantur (quod certè
in primis opus est in iudicio cō-
fessionis, vt alibi diximus) agam⁹
primò de venialibus ex sola im-
perfectiōe actus: quoniam hæc
consideratio habet simul coniu-
ctam alteram, quæ est de princi-
pio, progressu, & consummatiō-
ne peccatorum in nobis; quod in
hoc principio putamus diligen-
ter esse considerandum. Cū e-
nim hominū sit paulatim ab in-
ferioribus & imperfectiorib⁹ ad
pfectiora & superiora progredi:
id & in bono, & in malo cōmu-

ne

ne est hominib⁹. Ad peccata mortalia non subito venit, quæ sunt maxima, sed primò ad venialia & leuiora, deinde ad mortalia progredimur. Hoc igitur hîc ante omnia cõsiderandum: ex quo, quod iam quærimus de imperfectis actibus peccatorum, inueniri potest.

Tribus igitur modis docent patres peccatum siue tentationẽ in nobis esse: suggestione videlicet, delectatione, & consensu. Ita beatus Gregorius in homilia de Euangelio illo: Ductus est Iesus. Qui reuerà tres sunt gradus peccati: quibus videlicet ab infimo ad summum venit: quos & B. Augustinus 12. de Trinitate, diuersis nonnihil verbis, sed eodẽ sensu annotauit. Ex quo etiam Magister sententiarum hos ipsos posuit, & sequuti sunt eum reliqui. Ostendit itaque diuus Augustinus tria illa, quæ in primorũ parentum nostrorum peccato inuenta sunt, historicè nimirum &

Distin.
24.2.

Tria cõsurrunt ad peccatum.

iuxta

iuxta
cet su
ctam
virur
& pe
cato
posic
fatis
Greg
respo
agnos
gestio
suasio
morie
&c. Q
cato,
bono
in eo
sugge
factũ:
Pri
stat ce
qua in
delect
ration
tit dia
citur p

iuxta literam: serpentem videlicet suggerentem, mulierem seductam, & virum consentientem, virum denique consummantem & perficientem, in quolibet peccato nostro inueniri: de qua expositiōe dicemus paulatim, Nūc satis sit dixisse, illa tria priora Gregorij, istis conuenientissimè respondere, & ex istis nobis esse agnoscenda. Primò enim fuit suggestio, hoc est, propositio et persuasio ad peccandū: Nequaquam moriemini &c. Eritis sicut Dij &c. Quod certè primū est in peccato, cogitatio videlicet ipsi, & bonorū omnium apparentiū, quæ in eo sunt. Hoc vocat Gregorius suggestiōem, & constat à serpente factū: de quo nunc nobis agendū.

Principium igitur peccati consistat cogitationem aliquam esse, qua incipit peccatum cogitari, ut delectabile vel utile. Hanc cogitationem nonnunquam immittit diabolus; & hac ratione dicitur principium peccatorum: &

Principium peccati consistat in cogitatione.

E hoc

hoc vel per seipsum, vel per alias causas. Potest ille memorię vel imaginationi nostrę formam aliquam repręsentare. Potest quoque exterius (quod nonnunquā in sanctis curauit) in honestam mulierem aut huiusmodi aliud obijcere. Insurgunt etiam cogitationes hę nonnunquam, vel ex naturali aliqua dispositione, aut ex culpa, cum vel visu, vel auditu hausim⁹, quod postea in imaginatione versatur: nonnunquā ex ipsa corruptione vel infirmitate naturę nostrę. Vbi (vt admonent patres) magis considerandum quid cogitemus, quam ex qua causa: etsi nonnunquam proderit aduertisse, an ex culpa aliqua nostrā, an malitia dęmonis ortę fuerint tales cogitationes malę. Illud tamē hęc considerandū, in huiusmodi cogitationibus duntaxat, si nulla adsit appetitus delectatio aut propęsio, nullum esse peccatū. Vnde Gregorius Christus, Dominum à diabolo

sol

lo te
tātū
pone
& au
comm
id no
in eo
ea ex
nobis
vt fir
mus.
(quam
tem fa
cogita
ipse se
sum (q
le est)
fat. Ita
titus
ta, ant
nis ex
sunt su
Augu
tō qu
sensiti
cum b
culdab

lo tentatum fuisse suggestione
 tātūm, inquit. Audiuit illū pro-
 ponentem sibi gulæ, ambitionis,
 & avaritiæ peccata, & illorum
 commoda: nec opus est credere
 id non cogitasse: at verò nullus
 in eo vel minimus appetitus ad
 ea excitatus est. Quanquam in
 nobis rarò hæc separari possint,
 vt sine affectu aliquo cogite-
 mus. Suggestio igitur in nobis
 (quam Augustinus dicit serpen-
 tem facere) est, eūm non nuda
 cogitatio versatur, sed appetitus
 ipse sensitivus in peccatum ip-
 sum (quod circa bonum sensibi-
 le est) propensus, rationem pul-
 sat. Itaque primi illi motus appe-
 titus nostri in illicita & peccata,
 ante cōsensum quidem ratio-
 nis exorti, sed ipsam allicientes,
 sunt suggestio ipsa serpentis: quā
 Augustinus intelligit (& meri-
 to quidem) partem hanc nostrā
 sensitivam, quam communem
 cum brutis habemus, in qua pro-
 culdubio regnat sathan. Facetur

*Sugges-
 stio pec-
 cati.*

*De his
 motibus
 appetitus*

Paulus: Nō habitat in carne mea bonum. Serpentem intelligimus inimicum humano generi, cuius caput, hoc est, principium cōtērendum est. Vnde & sathanas ipse, sicut tunc serpentem induit, vt tentaret mulierem, ita nunc appetitum nostrum, ex se, & corruptione peccati in malum propensum, excitat & inflammat, nō tantum obijciens mala, sed in ipso appetitu per qualitates conuenientes generans vel iræ, vel cōcupiscentiæ motus. Et hoc est iam primum initium peccati: in illicitis videlicet primis nostris motibus constitutum. Quare de illis nunc agendum. Primi igitur motus (quanquam non eodem modo ab omnibus accipiuntur, sed inter eos magis est diuersitas de nomine) iuxta probabiliorem modū illi sunt, qui in nobis deliberationem rationis præueniūt. Vnde ex ijs quæ superius dicta sunt de potentijs rationabilibus, & irrationabilibus, facile ostendit

De primis motibus.

di po
est, ad
præc
poter
quib
mod
inuen
Pr
sider
motu
rum
tion
quicu
la qua
& dis
appre
nem
motu
maxi
profl
existe
nis in
lum e
ieiuni
peter
fuit fa
procu

di potest. hos primos motus, hoc est, actus deliberationem rationis præcedentes, in tribus generibus potentiæ inueniri posse. De quibus sigillatim dicendum, quomodo, & quod peccatum in eis inueniatur.

Primò igitur supradicta considerantibus, occurrunt nobis motus potentiæ vegetatiuarum, quas superius diximus rationi non parere: ut fames, vel quicumque alius appetitus, ex sola qualitate corporis proueniens & dispositione, & nullam sequens apprehensionem seu cogitationem. Hos placet multis vocare motus primò primos, hoc est, maximè primos, & minus, imò prorsus non in potestate nostra existentes: in quibus, quantum in illicita aliqua ferantur, nullum est peccatū. Ut si quis in die ieiunij nimium famesceret, aut appeteret cibum aliquem prohibitum. Ita fuit fames in Christo sine ullo proculdubio peccato. Huius ratio

E iij mania

*dist. 24.
2. quaest. 3.
art. 1. et
2. et 1.
2. q. 74.
art. 3.*

manifestissima est. Nam hi motus nullo modo sunt rationi subditi, quare omnino extra voluntarij rationem sunt. Nullum itaque in his peccatū, sicut nec meritum. Post hos ascendentes inueniemus motus appetitus sensitui, ex apprehensione sensibilibium & corporalium bonorum emanantes: quales sunt oēs passionnes quas diximus, seu affectiones appetitus concupiscibilis & irascibilis, desiderium alicuius delectabilis, gaudium de illo praesenti, tristitia de malo aliquo & nociuo. In his igitur, cum ad illicita feruntur, peccata venialia esse, scripturae & patribus est consentaneum, ut b. Thom. post Magistrum quidem asserit, etiam ratione ipsi naturae consona id probas. Et hos motus etiam multi vocant secundo primos. Primos, quia praueeniunt rationem: sed non omnino primos, quia possunt a ratione comprimi, ut supradictum est. Quod igitur in eis peccata sint

pos

pote
di, q
lame
quoc
quoc
scilio
malu
nem
intel
dem
ficer
Vnd
est, i
quar
li in
man
gi pe
lum
mus
actu
Paul
con
Info
dit:
stum
mot
prim

potest illa sententia Pauli ostendi, qua ipse hos motus in illicita lamentabiliter in se agnoscit. Nō quod volo bonum hoc ago, sed quod odio malū, illud facio, &c. scilicet concupiscere. Itaque illud malum vocat, & imperfectiōnem quandam boni. Nam de eo intelligit d. Augustin. quod ibidem ait: Velle adiacet mihi, persficere autem non inuenio, &c. Vnde: Non habitat in me, hoc est, in carne mea bonū. Et quamquam hæc de fomite & habituali inordinata concupiscencia, que manet post baptismum, intelligi possint: quæ peccatum & malum dicitur, vt alibi explicauimus, quia causa est peccati: tamē actus & motus illius in illicita, Paulus mala quædam desienda confitetur, pro quibus clamat: Infoelix ego homo, &c. & addit: Gratia Dei per Iesum Christum. Denique docet etiam hos motus mortificandos esse & comprimendos: Si spiritu (inquit) facta

Rom. 7.

Rom. 8.

facta

facta carnis mortificaueritis, uie
 uetis, &c. Et quāquam facta car
 nis de omnibus peccatis carnis
 intelligi possint, tamē & hos mo
 tus intelligendos esse ostendit il
 lud quod dicit: Caro concupiscit
 aduersus spiritum, &c. Merito igitur
 August. dicit in his motibus
 nonnullum peccatum esse, quan
 quam minimū certē, & ideo uen
 iale ex imperfectione actus, ut
 nunc agimus de ueniali. Vbi hoc
 duntaxat difficultatem aliquam
 ingerit, & circa eam etiam diuer
 sitas quādam est inter nos, sed
 magis de nomine: quomodo uis
 delictet motus rationem praeues
 nientes, peccata esse possint, cum
 in eis non sit uoluntarium. Quae
 re nonnulli putāt, peccatum hoc
 ueniale esse omissionem ratio
 nis non comprimētis hunc mo
 tum: sed (ut dixim⁹) hae nomina
 sunt. Apertē itaque dicendum, in
 his motibus esse peccata, quia,
 cum à ratiōe comprimi possint,
 imō & cauēri ne insurgant, si si
 gillas

gilla
 in ei
 tamo
 rent
 man
 sed si
 inter
 quit
 factu
 factu
 perfe
 niale
 pote
 prim
 testat
 eoru
 luntat
 hae
 qua
 min
 ram
 doct
 retic
 sepe
 qua
 tentu
 tra h
 col

gillatim singuli considerentur: in eis est aliquid voluntarij. Quia tamen non omnino rationi parent, & omnes simul cauere humana infirmitas non praualeat, sed fit, vt dum vni cauendo est intenta, insurgat alius, vt inquit b. Thom. non est in his perfectum voluntarium, sed imperfectum tantum: atque ideo imperfectum etiam peccatum: veniale scilicet. Denique recte dici potest, quod, etsi cum subito ac primo insurgunt, non sint in potestate nostra: semper tamen in eorum continuatione aliquid voluntarij inuenitur. Satis itaq; sit, hæc censenda esse peccata, sed non quæ per se damnare possint hominem: vt aperte contra naturam ipsam humanam nonnulli doctores, & nostri temporis heretici clamant, primos motus per se peccata mortalia esse: præterquam quod gratis à Deo non impurentur fidelibus. Quid magis contra humanam naturam, quam fateri

motū illum, cui sancti repugnāt,
cui nullo modo consentiunt, quē
verē & efficaciter detestantur, vt
ipsi fatētur: eos apud Dei iustitiā
æternæ mortis reos facere?

Est etiam tertium genus primi-
morum motuum in ipsa rationali
parte nostra: nec solum in ra-
tione inferiori, sed etiam in ipsa
superiore ratione, quæ intēta est
inspiciendis & consulendis æter-
nis rationibus, vt supradictū est.
Quia igitur hæc pars per partici-
pationem rationalis, sed essentia-
liter ipsa ratio est: videri poterat
non esse in ea motus primos: sed
si bene consideretur, sunt in ea
motus præcedentes deliberatio-
nem. Potest enim etiam superio-
ri rationi cogitanti de deo & de
rebus diuinis, occurrere subitus
aliquis motus aut dubitationis,
aut diffidentia. De quo videtur
illud Psalmi posse intelligi: Qui
saluum me fecit à pusillanimitate,
& cætera. Merito igitur beatus

Arti. 9.

¶ 10.

Thomas inquit supradicta quæ-

stios

stione, quòd in ratione, vt directiua est actionum nostrarū & inferiorum virtutum, non inveniuntur primi motus. Hoc enim non agit ratio nisi deliberando. Sed secūdum quòd ipsa cognitiva est suorum priorum obiectorum, potest subitum aliquid ei occurrere, quod cogitet, & in quod feratur appetitus etiam ipse rationalis subito. Et hæc eadem ratione constat esse solum venialia peccata, cum sint circa illicita: vt (sicut diximus) motus infidelitatis, superbię, desperationis: & eiusmodi: qui quanquam nonnunquam possint tribui appetitui sensitivo, sunt nihilominus sæpè solius rationis: semper tamen sunt non perfectè voluntarij, & ita ex hac imperfectione venialia tantum peccata, de quibus nunc agimus. Satis itaque de his diximus.

LECTIO

Lectio Nona.

DE PECCATO DELE-
ctationis in cogitatione peccati.

POST principium hoc de quo iam dixim⁹, primorū scilicet motuum, in quibus venialia tantum peccata sunt: sequitur proximus huic gradus: cū scilicet non solum illecebra peccati mētem tangit, sed cū iam sola cogitatione illicitarum rerum mēs oblectatur ante consensum in actū ipsum: quod dicere possum⁹ esse delectationem peccati. Hunc gradum Aug. in mystica illa expositione peccati primorum parentum significatum intelligit, cū mulier vidit pomum quod esset bonum, &c. tulit atq; comedit: intelligēs videlicet hunc esse proximum gradum ad consummationē peccati, cū post suggestionem serpentis incipit iam mēs sola illicita cogitatione delectari:

ctari
 sum
 quod
 pri⁹
 De q
 non
 titur
 sum
 sed e
 sum
 ctam
 quod
 ne ef
 tatio
 busda
 tem
 licet
 que i
 iterio
 bus
 hom
 enim
 sensu
 terio
 mod
 perti
 dixi

ctari: unde ascenditur ad consensum in ipsum actum peccati. Non quod semper necessarium sit hoc prius inueniri: sed certe frequenter. De quo illud certo constat, quod non solum peccatum committitur, cum in actum ipsum consummatum peccati consentimus: sed etiam cum negantes consensum actui, sola cogitatione delectamur consensu pleno rationis: *Peccata quod peccatum August. in ratione esse dicit, quanquam & cogitationis in ratio ipsa, & delectatio, in quibusdam peccatis ad inferiorē partem pertineat: in peccatis videlicet carnalibus, & in omnibus alijs que in rebus aut exterioribus, aut interioribus sensibus apprehensibilibus sita sunt: ut in fornicatione, homicidio, furto, & ceteris. Hæc enim omnia presentia exterioribus sensibus cognoscuntur, absentia interioribus cogitantur, & utroque modo ad appetitum sensitivum pertinent. Cæterum quia (sicut diximus) sunt etiam primi motus*

tus

110. DE PECCA. DELECTATIONIS.

tus in ratione, possunt in ea quos
que esse hec cogitationis peccata:
cum videlicet de infidelitate, aut
presumptione, & forte superbia
cogitatur. Hæc enim non sensibus,
sed sola ratione comprehenduntur:
neque appetitus sensitivus, primo &
proprie, sed voluntas delectatur illis.
Omnia tamen, etiam carnalium cogitationum
peccata rationi tribuit Aug. rationi
(inquam) voluntati coniunctæ: quia ad eam
pertinet motus inferiorum virium, sicut &
suos ordinare & illicitos comprimere, cum
eos viderit insurrexisse. Cum ergo id non
facit, recte tribuitur illi peccatum: sicut
gubernatori submersio navis, cum omittit
quæ ad eam conservandam providenda erant,
ut b. Thom. explicat. Peccatum enim
omne mortale (ut ibidem inquit) merito
rationi tribuitur siue rationali appetitui:
quoniam non nisi ex eius consensu inferiorum
virium motus peccata sunt. Nec rationis
tantum vocat Aug. hoc peccatum

qu. 74.
ar. 5. 1. 2.
ar. 4.

pecca
enim
duo fi
alteru
porea
mbda
tanda
ca rat
comm
super
das &
ca vit
rigen
hæc o
liffi gr
videli
tur nō
sumus
quæd
quoda
a viro
poree
est. H
est sup
nō inu
hec v
pertin

peccatū sed rationis inferioris. Cū enim (vt ex superioribus patet) duo sint officia rationis nostrę alterum versatur circa res corporeas, cōmoda videlicet vel incōmoda corporis & sensuum cogitanda & prouidenda; alterum circa rationes illas æternas, & incommutabiles veritates (de quibus superius diximus) & inspiciendas & consulendas, & deniq; circa vitā ex eis gubernandam & dirigendam. Sic enim Augu. putat hęc optimē cōuenire mysticę illi significationi primi peccati: vt videlicet per mulierē, intelligatur nō caro secundū quā similes sumus alijs animalibus, sed pars quædam rationis à suprema illa quodāmodo decisa, sicut mulier à viro; illa videlicet, quæ huic corporee vitę administrandæ dedita est. Hęc (inquit ille) adiutorium est superioris rationis, cui simile nō inuenitur ī animalib. Cū itaq; hęc vocetur inferior ratio, ad eā pertinet iudiciū, nō illud supremum

mum

222. DE PECCA. DELECTATIONIS.

mum & vltimum, quo iudicamus de operibus nostris secundum leges æternas; sed infimū illud & generationis ordine primum iudicium, quo secundum leges ex corporib⁹ sumptas iudicamus. Sunt itaq; in nobis quasi duo tribunalia: alterum, vbi ratio secundum commoda & incommoda corporum & sensuum iudicat de rebus: hoc est rationis inferioris: alterum, vbi secundū leges æternas iudicatur: & hoc est supremum rationis superioris iudicium. Cæterum in omnibus ordinatis tribunalibus ad inferius pertinet, de minoribus, & primis ac quasi præambulis rerū iudicare. Ad supremum pertinet vltima, & quasi omnium definitiua sententia. Hæc verò duo de quibus loquimur, scilicet delectatio cogitationis illicitæ, & actus ipse illicitus consummatus, sic natura ordinata sunt, vt illud min⁹ sit: & prius generationis ordine oriatur: hoc verò supremum &

vlti

vltim
delibe
tur co
tation
bunal
super
Augu
homi
Et ce
tiōis,
illicita
quia i
ration
proxi
rē tet
quā
pecca
ordin
b. Au
pfa vo
& ab i
scamu
dam h
stri. la
tum p
tation
giture

vltimum, post quod nihil aliud
 deliberandum restat. Merito igitur
 consensus in illicitam cogita-
 tionem inferiori rationi & tri-
 bunalis: consensus vero in actum
 superiori tribuitur: quanquam (ut
 Augustinus inquit eo loco) toti
 hominis sit vtrumque peccatum.
 Et certe dici potest vtriusque ra-
 tionis, Ex vtriusque enim officio est
 illicitas cogitationes cohibere. Et
 quia illa infima sunt, proxime ad
 rationem inferiorem pertinet, sicut
 proxime tetatio serpentis mulie-
 rem tetigit, & prius illa delectata est,
 quam consummaretur totum illud
 peccatum. Hæc itaque dicta sint de
 ordine huius progressus ex sensu
 b. Augustini: ut non tantum ipsa
 vocabula, quibus ille loquitur
 & ab illo alij mutuati sunt, agno-
 scamus: sed etiam pulchram quã-
 dam habeamus cognitionem no-
 stri. iam restat ut quale & quan-
 tum peccatum sit in illicitis cogi-
 tationibus, dicamus. Circa hoc igitur
 primo est statuendum, *Quantum
 peccatis*
 lam

*fit delectatio
 solam delectationem voluntariam
 in illicita cogitatione, solam
 (inquam) sine consensu in ipsum
 opus peccati, peccatum esse eiusdem
 generis, cuius est actus ipse de quo
 cogitatur, mortale videlicet, si actus
 mortalis: veniale, si venialis
 sit actus. Hoc asseruit Au. Nō
 (inquit) negādū. est esse peccatū, cum
 mēs sola cogitatione oblectatur
 illicitis, nō quidē decernēs ea esse
 facienda, sed tenens tantū & vol
 uens libenter, quæ statim cū ani
 mū attigerunt, respui debuerūt.
 Hoc itaq; dicit esse peccatū, sed
 lōgè min⁹, quàm si opere statua
 tur faciendū. Vbi, quia lōgè min⁹
 dicit: nō propterea intelligit non
 mortale. Nā eodē loco postquā di
 xerat pro huiusmodi cogitatio
 nibus tūdendū esse peccatū, veniā
 petendam, tandem, inquit, totus
 homo damnabitur, nisi hoc pec
 catū solius cogitationis, quod si
 ne voluntate operandi, sed cū vo
 luntate talibus oblectandi admit
 titur, per gratiam mediatoris res
 mitis*

mita
 Aug
 ri, me
 dicat
 stea
 his c
 quā
 cere:
 anim
 cita:
 & de
 se vo
 cita, c
 mens
 sum
 illicit
 ex ra
 igitur
 habe
 Hoc
 am in
 & vo
 cū
 buit.
 tiffin
 riū, h
 nē &

mittatur. Itaque aperte docet Aug. in sola cogitatione delectari, mortale esse. Vbi certè subindicat rationem, quam b. Tho. postea latius explicauit. Delectari his cogitationibus nõ est aliud, quàm illis affici, & in eis sibi placere: hoc autè non est aliud quàm animũ propensum habere in illicita: Si igitur hoc voluntarium & deliberatum fuerit, constat esse voluntarium affectum in illicita, quod Aug. indicat dũ ait: cũ mens oblectatur in illicitis. Rursum motus appetitus sensitiui in illicita & mortalia excusantur ex rationis inconsideratione: cũ igitur iam ratio cõsiderauerit, nõ habent vnde iam excusentur.

Hoc est enim quod August. etiam inquit: peccari, quia tenetur & voluitur libenter, quod statim cũ animum attigit, respui debuit. Itaque habendum est vt certissimum, omnẽ appetitũ voluntariũ, hoc est, omnem propensionẽ & affectionem in illicita cum

ras

rationis consensu, illicitam esse
 ea ratione, qua ipse actus illicitus
 est. Et quanquam hoc posset suf-
 ficere, a posterioribus tamē mul-
 ta addita sunt, quæ pertinent ad
 specialem considerationem, qua-
 lis in materia morali necessaria
 est, de quibus pauca breuiter sunt
 nobis annotanda. Duo igitur cō-
 sideranda sunt, vt de his iudicari
 possit. Alterum ex parte volun-
 tarij: alterum ex parte obiecti,
 quo in cogitatione delectamur.
 Circa primum igitur constat, tri-
 pliciter rationem & voluntatem
 se posse habere circa cogitationē
 illicitam. Primo, cūm plene con-
 sentit illi: quod apertū est pecca-
 tū. Secundo cūm illi etiā aperte
 contradicit: vbi etiā constat non
 solūm non esse peccatum, sed
 potius virtutem & meritum. Ita-
 que hęc duo, tanquam extrema,
 certa sunt, Circa quæ hoc est ad-
 uertendum præcipue, plenum ra-
 tionis consensum aut dissensum
 prærequirere plenam etiam &
 in

*Quando
 sit piensus*

integ
 cet pe
 gitet,
 cepta
 se cog
 cogite
 tit, an
 contra
 quicq
 sidera
 ption
 ratem
 ti nos
 quasi
 plene
 pericu
 quæ n
 non et
 finitur
 beamu
 ne no
 mus, s
 putatu
 vel dis
 etiam
 duobu
 Est

integram aduertentiam : vt scilicet perfectè attendat, & quid cogitet, & quid sit cōtra diuina præcepta. Si enim vel non aduertit se cogitare, vel si aduertit quid cogitet, non tamen satis aduertit, an illud peccatum sit, vel cōtra Dei præceptum, an non: quicquid ante hanc plenam considerationem fit, magis ad surreptionē pertinet, quàm ad volūtatē. Consulit Deus infirmitati nostræ & tarditati, & qualdam quasi inducias concedit nobis, vt plenè aduertamus & peccatum, & periculum rei quam cogitamus: quæ non sunt induciæ temporis: non est enim certum tempus definitum, intra quod aduertere debeamus: sed quamdiu in obliuione nostri, & eorum quæ cogitamus, sumus, tamdiu nobis nō imputatur. Plenus ergo consensus vel dissensus sequitur plenam etiam considerationem. Hæc de duobus illis extremis.

Est verò medius quidam gradus,

rationis
consensus
aut dissen-
sus.

De consensu vel dissensu rationis non plerumq.
 dus, in quo neque aperte consensire deprehēdimur, nec dissentire: sed vel tepiditate quadā & somno ita consideramus illicitas cogitationes, vt nō satis efficaciter illis resistam⁹. Vbi sunt etiā multi gradus secūdū quōd maior vel minor est tepiditas: & in his oīb⁹ nihil certi definiri potest. In vniuersali tamē illud hīc obseruādū, non esse opus in his omnibus certū aliquid definire. Id satis erit, vt cū aduertimus nos cōsiderasse, nec satis agnoscimus, an, vt opus erat, resisterimus, Deo relinquamus iudicium, & magis timeamus culpam, quā securitatem nobis promittamus.

Est quādam negligentia parua, est alia maior: relinquamus ea deo iudicanda: & in dubio nos ipsos tanquam peccatores agnoscamus. Excusant multa nonnulli: vt cū quis securitate quadā ductus, cogitationem quam in se aduertit, negligit reprimere. Sed hīc est ante oculos habēdum, in scri

scriptu
 ad vigi
 non do
 dum in
 & tēta
 quit Sa
 Et Do
 late om
 rum: Ca
 vestra
 dia cor
 (inquit
 lumba
 Et Pfa
 meum
 raque p
 tationi
 ter repe
 in his o
 qualis
 Scripti
 propiti
 fioni ec
 rūt illu
 his dubi
 super cu
 nus est a

scripturis sacris exhortari nos
ad vigilem custodiam nostri, ad
non dormitandum nec oscitan-
dum inter insultus inimicorum
& tērationes. Omni custodia (in-
quit Sapiens) serua cor tuū &c.
Et Dominus in Euāgelio: Vigi-
late omni tempore orantes. Ite-
rum: Cauete ne grauentur corda
vestra &c. Vnde obliuio custo-
diæ cordis reprehēditur. Ephraï
(inquit Propheta Osee) quasi co-
lumba seducta non habens cor.

Et Psalmista lamentatur: Cor
meum dereliquit me, &c. Non i-
taque parū timendū ab illis cogi-
tationibus illicitis, quas oscitan-
ter repellimus. Verum est tamē
in his omnibus, multum referre,
qualis sit cuiusque dispositio.

Scriptū enim est merito, Deum
propitiari ignorantijs siue omis-
sioni eorum qui toto corde que-
rūt illum. Quare longē aliter in
his dubijs cēsendū est de eo, qui
super custodiā sui vigilat, & alie-
nus est à prauis affectibus: aliter
de

Prover.

4. Luce

21. ibidē.

Osee. 7.

2. paral.

30.

De dicit

cogitatione

que est

cogitatio

ne perici

dum.

120. DE PECCA. DELECTATIONIS.

de eo qui præceptis in quæcunque
illicita rapitur & ruit. Illud non
omittendum, quòd in his moti-
bus nonnunquam non statim ap-
petitus pareat rationi. Possunt in-
taque perseverare nonnunquam
renitente etiam ratione: sed quan-
do perseverant postquam animad-
versi sunt, nec constat contradi-
xisse rationem: timendum est val-
de eam cõsensisse. Sed dubia oia
relinquantur iudicio Dei, & hu-
mili poenitentia illorum à Deo
postuletur venia.

*De delectatione
quæ ex
cognitione
percipitur.*

At verò circa obiectum hoc
est considerandum, non semper
delectationem consequentem cogi-
tationem esse de ea re quæ cogi-
tatur, sed nonnunquam de ipsa
cognitione. Constat enim cogni-
tionem tantum, etiam rerum
malarum & alienarum ab affectu
nonnunquam delectare. Est eni
cogitatio per se bona & delecta-
bilis, etiam mali: sicut sciëntia ma-
li est bona. Igitur si illicita cogi-
tentur ut agnoscantur, & ut de il-
lis

IN
lis vel
cere po
tione, c
inuent
delecte
est, nisi
vel de
vel de a
liori la
propria
Ut si q
nouas a
di inimi
na, & h
Si vero
quam c
homici
nifestu
& com
verò q
tu max
fundum
bus qua
tus est a
test illu
re cogn
rum qu

lis vel ab alijs doceri, vel ipsi docere possimus, & in eorū cognitione, quia perspicua est, & quia inuenta sunt quæ quærebamus, delectemur: nullum peccatum est, nisi fortè curiositatis. Itaq; cū vel de cognitione occulti prius, vel de adinventione aliqua subtiliori lætamur duntaxat, non est propriè peccatum illius generis. Vt si quis adiueniat & excogitet nouas aliquas rationes inuadendi inimicum, aut furripiendi aliena, & hac inuentione delectetur. Si verò delectatio sit de re ipsa quam cogitam⁹: vt de adulterio, homicidio, & eiusmodi alijs: manifestus est consensus in illicita & complacentia volūtaria. Hoc verò quando dubium est, ex statu maximè & affectu proprio pēfandum est. Qui nihil afficitur rebus quas cogitat, & tamen deditus est adiuentionibus: credi potest illū magis cognitione, quàm re cognita delectatū fuisse. Ceterum qui (vt diximus) totus affectus

F ctus

Actus est illicitis quæ cogitantur, merito timere debet. Circa obiectum etiam scrutantur nonnulli, qualiter illicitum esse debeat quod cogitatur: an videlicet viduæ liceat cogitare de actibus matrimonij, aut marito in absentia vxoris. Illa enim licita sunt, nec dubium est sanctè viduam gaudere de generatione filiorum, & alijs ad matrimonium pertinentibus. Est tamē considerandum, quòd in cogitationibus carnalibus delectari extra licitos ipsos actus, manifestè sit delectatiōem quærere, vbi non licet. Nec enim licet extra actus ipsos matrimonij. Semper itaque hæc timenda sunt & fugienda, præcipuè his, qui rebus quæ cogitantur affecti sunt: Quorsum enim attinet, vt is qui cupit se de inimico vindicare, sic cogitet & delectetur: si licitum mihi esset, sic occiderē aut læderem inimicum: aut sic fornicarer, si esset licitum? In his itaque omnibus melius putam simpliciter

pliciter
quæda
quibus
excuse
his non
mus in
intra li
tribus.
velit,
& exho
permi
loquut
progre
inuenit
Est v
est con
sus vide
Augu.
ipsuin,
hic plu
uerinu
dicta su
su in ac
ri, quia
rium, ex
litæ ad
dens: qu

pliciter sentire, quàm subtiliora quædam excogitare: maximè ex quibus vel laxentur habenæ, vel excusentur negligentia, quæ in his non sine periculo sunt. Putamus in his materijs quiescendum intra limites quos habemus à patribus. Si quis scrupulosius agere velit, is potius est continendus & exhortandus ad timorè, quàm permittendus. Hic itaque de quo loquuti sumus, secundus gradus est in progressu peccati: & in eo primùm inuenitur mortale, vt diximus.

Est verò tertius gradus, in quo est consummatio peccati: consensus videlicet in opus ipsum: quæ Augu. dicit pertinere ad virum ipsum, vt iam explicauimus. Nec hinc pluribus opus est, quàm vt noverimus, iuxta ea quæ superius dicta sunt, propterea in consensu in actum peccatum consummari, quia quod attinet ad voluntarium, exterior operatio nihil malitiæ addit, nisi fortè per accidens: quia videlicet vel intèditur

*Cōfessus
i actum
peccati
cōsummat
peccatum.*

F ij volunt

voluntas, vel extēditur, vel multiplicatur inter operandū. Neque consensus in actū alterius generis peccatū est, quā ipse actus. Quare id iam tantū restat, vt de mortali & veniali peccato ex suo genere dicamus: quādoquidē de differentia, quæ est ex imperfectione actus, satis est dictum.

Leet. Decima

DE DIFFERENTIA MORTALIS & VENIALIS PECCATI EX OBIECTO, SUE SPECIE SUA.

Voniā, vt ex superioribus patet, species actus humani propriè & primò ex obiecto est: illa est inter mortale & veniale peccatū differentia maxima, quæ est ex obiecto. Secūdū illā enim distinguuntur specie: & sunt, hoc quidē ex specie sua veniale; illud verò mortale. Quod iam declarādū restat. Nā ea de quib' hucusq; loquuti sumus, mortalia & venialia

lia, ma
tur: vt
tionē,
nē de
fus in

Illu
certifs
ne obi
in quo
aliqui
enim
nō esse

quare
deordi
go ita
bases su

mū. O
in obic
tatē D

sua pro
tale. Se
suū ob

Dei &
illā ren

in sua
propri

pugne
stily

lia, magis per accidēs distinguuntur: vt motus primus in fornicationē, & consensus in delectationē de cogitatione eius, & consensus in actum.

Illud igitur hīc statuendū vt certissimū fūdamētū, quòd omne obiectū peccati, omne scilicet in quod peccando tendimus, sit aliquid alienū à recta ratione. Si enim rectè ratiōi esset cōforme, nō esset peccatū illud prosequi: quare dictū est in omni peccato deordinationē esse aliquā. Cū ergo ita sit, duo, tanquā regulæ & bases sunt nobis statuenda. Primum. Omne peccatū, quod fertur in obiectum suum contra charitatē Dei vel proximi, habet ex sua propria specie quòd sit mortale. Secundū, illud quod fertur in suū obiectū, nō cōtra dilectionē Dei & proximi, sed vel tantillū illā remorans, solūm est veniale in sua specie. Quando itaq; act⁹ ex proprio obiecto habet quod repugnet charitati, est mortale ex

Quomo genere: cū verò non, est tantū
do pecca veniale, si aliqua ex parte repu-
ta venis gnet rationi. Hæc est prædicto-
alia & rum ratio. Quia (vt diximus ex
morta = Paulo) omnium præceptorum
lia dis finis dilectio Dei & proximi est.
cernēda Explicauimus hæc latius alibi ex
in gene ipsis euangelij verbis hoc ostens-
re. dētes, vbi apertè Christus docet,
1. Tim. 1. vnicū se præceptū tradere. Hoc
Ioā. 15. est (inquit) præceptū meū, vt dis-
Mat. 22. ligatis inuicē. Vbi apertè innuis-
 tur, quòd hoc seruato, omnia ser-
 uātur. Cōtra hoc igitur est oē pec-
 catū. Et cū duo præcepta explis-
 casset de dilectione Dei & proxi-
 mi, subiungit: In his duobus mā-
 datis vniuersa lex pendet et pro-
 phetę &c. Ostēdimus etiā natura
 ipsa satis constare, in omni amis-
 citia quædā esse, propter quę illa
 merito solui debeat: & hæc sunt
 illi cōtraria. Alia verò, quæ etsi
 nō nihil vultū amici auertāt, non
 tamen sufficiunt vt amicitia o-
 mnino soluatur. Quod multò
 magis in illa supernaturali amis-
 citia

citia &
 delice
 cū a
 bonit
 soluit
 ratio,
 bris al
 strato
 cerne
 videli
 tio qu
 propt
 & me
 ri: an v
 ciali n
 certò
 me ab
 (nec e
 quit, e
 ipsa cō
 boni &
 ris) op
 quib?
 Sit
 luti pr
 pium.
 cialia

citia & christiana, charitatis via
 delicti obseruandū est: quæ certè
 cum arctior sit & fortior ceteris,
 bonitatiq; diuinę innitatur, non
 soluitur leui⁹. Hæc itaq; cōfide-
 ratio, si intellectu ab oībus tene-
 bris alieno, & luce veritatis illu-
 strato attēdatur, sufficeret ad dis-
 cernendū mortale à veniali: vt
 videlicet iudicem⁹, an inordina-
 tio quæ in peccato est, sit digna
 propter quā dissoluatur amicitia,
 & merito possit amic⁹ odio habe-
 ri: an verò minor. Verū q̄a in spe-
 ciali multa occurrūt, in quibus nō
 certò hoc iudicari potest, maxis-
 mē ab intellectu min⁹ exercitato

(nec enim parū est quod Pau. in-
 quit, exercitatos habere sēsus pro
 ipsa cōsuetudine ad discretionem
 boni & mali, maioris vel minoris)
 op⁹ est in specialia addere,
 quib⁹ hoc etiā magis explicetur.

Sit itaq; hoc quod dictū est, ve-
 luti primū & communius princi-
 pium. Sub illo possum⁹ tria spe-
 cialia statuere ex breui tracta-

F iiii tulo

Heb. 5.

tulo Richardi de s. Victore, de differentia peccati mortalis & venialis: qui (quāvis breuiter) quēsdā non parum consideratē tradit: Mortale (inquit) peccatū nō fit sine grādi corruptione sui, sine graui læsione proximi, vel sine magno contemptu Dei.

q. 2 7. d.
4. 1. 2.

Hoc cōmodius explicabitur supposita distinctione peccatorū quā b. Thom. explicat. Sunt quēsdam peccata in Deum: alia in nos ipsos: alia in proximos. Natura enim constat homines in Deum, tanquam primam causam suam & supremum dominum ordinari: deinde & ad se ipsos, secundum quōd rationales sunt: denique ad proximos, secundū quōd sociales natura sumus. Omne itaque peccatum ab aliquo horum trium ordinum declinat. Sed quando mortale vel veniale sit, cogitandum est ex ipsa deordinatione: quanta videlicet illa sit. Parua itaq; deordinatio venialis: magna verò mortalis iudicatur.

olui

iiii

catur.

catur
plicen
xit Ri
sumus
Peccat
sunt in
habeat
talia f
quidem
obliui
dignar
erunt.
dicere
Dei co
le itaqu
iurame
cuiusqu
rentiæ
magnu
in mul
in orat
vsu Sac
di, non
conten
mo oro
suo ger
fiunt in

19157

catur. Atque ita iuxta hanc tri-
 plicem deordinationem tria di-
 xit Richardus, ex quibus tres pos-
 sumus desumere regulas. Prima,
 Peccata quæ contra ordinem
 sunt in Deum, si quidem magnū
 habeant contemptum Dei, morta-
 lia sunt: si verò leuem, non
 quidem contemptum, sed vel
 obliuionem aliquam, vel minus
 dignam æstimationem, venialia
 erunt. Possumus exempli gratia
 dicere, quòd idololatria magnū
 Dei contemptum habet: mortale
 itaque est. Minus consideratū
 iuramentum, sed verum, præter
 cuiusque damnum, aliquid irreue-
 rentiæ in Deum continet, sed nō
 magnum contemptum. Ita erit
 in multis alijs. Euagatio mentis
 in oratione, minor reuerentiæ in
 vsu Sacramentorum, & huiusmo-
 di, non continent magnum Dei
 contemptum: Quare in hoc pri-
 mo ordine mortalia non sunt ex
 suo genere. Secunda, Peccata quæ
 sunt in nosipfos, hoc est, con-

Tres re-
 gula dis-
 cernens
 di venia-
 lia amor-
 talibus.
 Prima
 regula
 de pecca-
 tis in de-
 um.

Secunda
 regul. de
 peccatis

F v tra peccatis

in nosp tra ordinē quē nobis ipsi proxis
fos. me & primò debemus, quæ sunt
 cum grandi corruptiōe, hoc est,
 cum magna deordinatione à re-
 ctitudine rationis: mortalia sunt.
 Quæ verò non magnam deordi-
 nationem continēt, venialia tã-
 tum. Nonnullus excessus in cibo
 & potu, sed præter grauem infir-
 mitatem, aut priuationem ratio-
 nis, aut periculum alterius pecca-
 ti, veniale est. At verò ebrietas,
 omnisque excessus rationem ab-
 sorbens, mortale est. Gula itaq;
 quæ tantum significat vitium in
 sumptione cibi quocunque mo-
 do, non est ex suo genere mor-
 talis: sed ebrietas, quæ significat
 excessum vsque ad priuationem
 rationis, mortalis est ex suo ge-
 nere. Tertia, Similiter & in his
 quæ circa proximū sunt, quæ gra-
 uem læsionem continent, ex se
 mortalia sunt: vt homicidium,
 furtum & huiusmodi. Quæ verò
 leuem, leuiora proculdubio: vt
 leuis aliqua & momentanea ira,
 præter

Tertia
regu. de
peccatis
in proxi
mum.
ab. lugor
2150029

præter
 uis alie
 gener
 itaq; s
 nihil a
 uiorib
 ex illo
 tur. Ra
 in eo e
 tem D
 bet ma
 uis cor
 magna
 Qui
 cile iuc
 quid p
 quisqu
 ratio n
 nendi
 ch.c.7
 uia, &
 human
 est iud
 cium v
 sumitu
 Ita ille
 bus seq

præter appetitum iniusti & gra-
uis alicuius damni. Vnde ex suo
genere ira non est mortalis. Hæc
itaq; specialia magis possunt nõ
nihil aperire viam grauiora à le-
uioribus discernendi: quæ quidẽ
ex illo primo fundamẽto sequũ-
tur. Ratio enim peccati mortalis
in eo est, quòd sit contra charita-
tem Dei vel proximi: & hoc ha-
bet magnus cõtemptus Dei gra-
uis corruptio sui vel rationis, &
magna læsio proximi.

Quia tamen in multis non fa-
cile iudicari potest, quid magnũ,
quid paruum sit: nec sibi facile
quisquam credere potest: optima
ratio mortalia à venialibus discer-
nendi est, quam August. in En-
ch. c. 78. ponit. Quæ (inquit) gra-
uia, & quæ leuia peccata sint, nõ
humano, sed diuino pensandum
est iudicio. Diuinum verò iudici-
um vocat, quod ex scripturis
sumitur, & ex sensu Ecclesiæ.
Ita ille iudicat eo capite & duo-
bus sequentibus. Quædã (inquit)
leuisis

Certior
& facili-
or ratio
discer-
nendi ve-
niale a
mortali

leuissima iudicarentur, nisi in scripturis ostenderentur grauiora: sicut de eo qui fratri suo dicit, Racha, vel fatue: & de eo fidei, qui cum fratre iudicio contendit, & hoc apud infideles. Hoc enim grauius reprehendit Apostolus, & Ecclesia (inquit) grauius hoc arguit. At vero usus matrimonii ultra rationem generationis, vitandi forte alterius peccati causa, venia dicitur dignum à Paulo. Et contendere in iudicio, etiam apud fideles, à Paulo dicitur omnino esse delictum. Nec tamen (inquit) Ecclesia hoc dure vel punit vel arguit. Itaque si hæc bene expendamus, docent nos grauitatem vel leuitatem peccatorum non ex ratiocinationibus nostris iudicare, neque ex sensu nostro: nam is facile hallucinatur. Et materia moralis nihil facilius, quam in vtrâque parte dicere apparenter: maxime inquit Augustinus, minus credendum est iudicio nostro, cum in consuetudinem aliquam venerint

rint pe
tio no
ea qua
ciat: ve
& den
quod i
illud e
bonum
num. E
tor in c
lum A
tione 4
ximè d
cet: vn
loris ve
ad Gala
ferenda
tis hom
exhorr
quibus
effusus
claudar
sape vi
pe tole
gimur.
nō om
hibere,

rint peccata. Habet enim hoc ratio nostra, vt facile seducatur: & ea quæ cōsueta sunt, vel nō aspiciat: vel si aspexerit, dissimulet: & deniq; vel excuset, vel laudet, quod in eis malum est. Vnde & illud est in scriptura: Dixerunt bonum malum, & malum bonum. Et rursus: Laudatur peccator in desiderijs &c. Quod malum Augu. eo loco, & in expositione 4. c. epistolę ad Galatas, maxime defendendum & cauendū docet: vnde & citat eum locū: Doloris verba quæ dixerat in eo, cā ad Galat. putamus hoc loco adferenda esse. Væ, inquit, peccatis hominum, quæ sola inusitata exhorrescimus, vsitata verò, pro quibus abluēdis sanguis filij Dei effusus est, quamuis tam mala, vt claudant nobis regnum coelorum, sæpe videndo omnia tolerare, sæpe tolerando nonnulla facere cogimur: atque o vtinam domine, nō omnia quę nō poterim? prohibere, faciam?. Addit ille, an hec

verz

Esaiæ 5.

ba immoderatus dolor extorserit, se non dicere: sed utcumque sit, valde cauendum hoc malum, ex quo, utinam non aperta experientia nos doceret, summa mala inuecta esse in Ecclesiam: & quod ille ibidem dicit, magno cum scandalo contigisse iam in populo Christiano: ut videlicet sint multa peccata, quæ quamuis graua, quia tamē consueta sunt, nullus propterea audet vel excommunicare laicum, vel degradare clericum: Nec est opus exemplis hoc ostendere: utinam non tam manifestum esset, ut posset non videri. Habeamus itaque illam certam regulam, ut in iudicio de peccatis primò scripturam consulamus. Si in ea aliquid graue dicitur, vel inter graua computatur, omissa omni ratiocinatione tale æstimemus. Ut apud Ezechielem accessus ad mulierem menstruatam inter homicidia et per iuria computatur. Vbi verò nihil certi in scriptura habetur, sensum

sum E
rum q
mnibu
nostra
Hui
cta est
præcep
ue poli
delicet
astificis,
princip
cata m
facilis a
bus his
est hab
culares
authori
obligar
li: Obed
subiace
Qui vo
spernit,
stendūt
ministr
de sacu
apertiss
anima

2017

sum Ecclesiæ & maiorū nostrorū
quæramus: is præferatur omni-
nibus argutijs & apparentiæ
nostræ.

Huic considerationi coniun-
cta est etiam altera de humanis
præceptis, siue Ecclesiasticis, si-
ue politicis & secularibus: quæ vi-
delicet sunt vel à legibus ecclesi-
asticis, vel Imperatorū & aliorū
principū. Circa ista enī sunt pec-
cata mortalia & venialia. Nec est
facilis aut breuis opera de oī-
bus his dicere. Illud tamen certū
est habendū, ecclesiasticas & sæ-
culares leges non humana aliqua
authoritate, sed iure ipso diuino
obligare ad peccatū. Nā illud Pau-
li: Obedite præpositis vestris, &
subiacete, &c. Et quod Dñs ait:
Qui vos audit, me audit: qui vos
spernit, me spernit: apertè hoc o-
stendūt de Ecclesiis. prælatis qui
ministri Christi sunt. Et rursus
de secularibus potestatibus sunt
apertissima testimonia. Omnis
anima (inquit Paul.) potestatib⁹
sub-

De eccle-
stasticis,
& ciui-
libus le-
gibus.

Heb. 13.

Luc. 10.

Rom. 13.

sub

limioribus subdita sit; & , qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit: Vnde ait: Subditi estote omni humanæ creaturæ & cæt. Quòd itaque nonnulli humanis statutis detrahunt virtutem obligandi conscientiam, contrariū est si lei & scripturæ. Viderint illi quid præcipiant, subditorum est illis obedire, non contra Deū præcipientibus. Leges itaq; iustæ ad peccatum obligāt. Nō (vt hæretici clamant) propter solū scādalum, vel contemptū, eorum transgressio est peccatū: sed solūm quia volūtaria est inobediētia: atque ideo sicut aliorum diuinorum præceptorū transgressio voluntaria præter aliū contemptum, vel scandalū, peccatum est iuxta quantitātē rei de qua agitur: ita in humanis præceptis. Nā de hoc meritò illud Pauli accipi potest: Ideoque necessitati subditi estote, nō solūm propter iram, sed etiam propter conscientiam. Et illud, de quo rursus admonet seruos:

Rom. 13.

Ephes. 6.

seruos
quasi
Deo. V
senten
tate co
cunqu
mini,
minib
nō obl
morta
intenti
riæ de
dum e
fiat, &
commi
tur: eri
verò de
rituale
liquod
nente: v
ne, aut
tur, iud
ōmnib
quibus
nec no
sed poti
sensui,

seruos:

seruos: Non ad oculum seruiētes, quasi hominibus placentes, sed Deo. Vnde & alibi post eandem sententiā addidit: Sed in simplici tate cordis timentes Deū: quodcunque facitis, ex animo operamini, sicut Domino, & non hominibus. Ex hoc proximū est, nō obligare omnia ad peccatum mortale: sed quantum obligēt, ex intentione legislatoris, & materiæ de qua præcepta sunt, sumendum est. Si de re parua præceptū fiat, & sub aliqua leui poena, vel comminatione tantum mandetur: erit transgressio mortalis. Si verò de re graui, maximè ad spirituale bonum, vel temporale aliquid magnum Reipub. pertinente: vel sub excommunicatione, aut capitali poena prohibeatur, iudicatur mortale. Sed in his omnibus sunt multa specialia, de quibus non facile iudicandum: nec nostræ innitendum rationi, sed potius Ecclesię, aut maiorum sensui, qui non leuiter de his loquuti

Colos. 3.

De transgressiōe humanarum constitutionum.

*De dispē
satiōe et
īterpre
tatiōe le
gis hu
manæ.*

quoci sunt: vt diximus superi⁹
de quibusdam. Est etiam in his
humanis præceptis locus dispen
sationi, & interpretationi inten
tionis legis. Vbi hoc aduertendū
est, Ecclesiastica præcepta
æquitate quadam suauis. posita
esse à pijsima matre, quæ salutem
quærit, & nō perditionem filio
rum: quare suauiter sunt etiam
interpretāda. Itaque cū vel ad
est rationalis causa, vel putatur
adesse, etiā si fortè minor sit, ex
cusanda est transgressio à peccato:
vt de omittente ieiunium, aut
obseruationem diei festi ex alia
qua, quam putat rationabilē cau
sam: quanquam in dubijs consul
lendus sit prælatus, si fieri potest.
De quibus omnibus alibi etiam
diximus.

LECTIO

Le

DE

cessaria
torum
stat pri
sacræ c
am, qu
mores
um cer
tomen
implic
quæ ex
pturæ.
tinet in
dicium
beat sci
(vt dix
nent. S
bus sati

Lect. Vndec.

DE EODEM SPECIALIS.
LIVS.

X his igitur quæ sunt di-
 cta proxima lectiōe col-
 ligi potest, quanta, &
 quorum cognitio ne-
 cessaria sit ad hoc iudiciū pecca-
 torum habendum in speciali. Cō-
 stat primò legis Dei & scripturę
 sacrę cognitionem esse necessari-
 am, quatenus cōcernit ea quę ad
 mores pertinēt: quorum omni-
 um certum est decalogum epi-
 tomen esse & summam in qua
 implicite multa continentur,
 quæ explicantur alijs locis scri-
 pturę. Ille igitur, ad quem per-
 tinet integrum & absolutum ius-
 dicitium de his, necesse est vt ha-
 beat scientiam scripturę, eorum
 (vt diximus) quæ ad mores perti-
 nent. Sed inferioribus sacerdoti-
 bus satis est cōmunia cognouisse
 se,

*Sacerdo-
 tē ad dis-
 cernēdū
 peccata
 oportet
 scire
 Scripturę
 ram
 Decalog-
 gum.*

*Præcep-
ta et cō-
stitutio-
nes Ec-
clesiæ.*

*Septem
peccata
capita-
lia.*

se, & de obscurioribus dubitare posse, vt dictum est superius. Ideo illis sufficit decalogi cognitio specialior quidem & plenior quàm secularibus: vt intelligant quid præcipiatur, quidue prohibetur in eo. & quanti sit faciendum quod iubetur aut prohibetur. Post hæc necessaria est cognitio etiã præceptorū Ecclesiæ, & aliarū cōmuniū legū et specialiū: vt cōstitutionū synodaliū cuiusque diocesis, & huiusmodi quæ pertinet ad rempub. idque magis & minus pro tēpore & loco.

Ex præceptis igitur diuinis & humanis petēda est cognitio peccatorum & trāsgressionum. Itaque ex illis duob⁹ sequitur, quod etiam necessarium est scire singula genera siue species peccatorum: inter quæ illa vitia capitalia tanquam præcipua, & in quibus cætera contineantur, collocata sunt: quorum etiam sacerdotibus cognitio specialior necessaria est. Igitur, vt hæc tria coniungamus,

gamus
cepta,
& pro
esse ve
Affirm
bis vit
prohib
id quo
malo,
bus gen
demus
piunt c
quasi p
affirma
da sunt
virtuti
num, a
nent. C
ceptori
ideo m
sionis
omissi
affirma
contra
inquit
guunt
natural

gamus, obseruādum, omnia præcepta, quæ sunt de illis, quæ Deo, & proximo, atq; nobis debemus, esse vel affirmatiua, vel negatiua.

Affirmatiuis præcipiuntur nobis virtutum opera: negatiuis prohibētur vitiorum actus. Itaq; id quod scriptum est: declina à malo, & fac bonum: in his duobus generibus præceptorum videmus. Negatiua enim præcipiunt declinare à malo: & sunt quasi præparatio & dispositio ad affirmatiua. Prius enim fugienda sunt mala, quæ opposita sunt virtutibus: postea faciendum bonum, ad quod affirmatiua pertinent. Cōtra hæc duo genera præceptorū sunt peccata omnia: atq; ideo merito diuidūtur in omissionis & commissionis. Peccata omissionis sunt contra præcepta affirmatiua: commissionis verò contra negatiua: quæ (vt b. Tho. inquit) magis materialiter distinguuntur, vt res videlicet quædam naturales, vel poti⁹ vt res, & negatio

Præcepta sunt vel affirmatiua.

vel negatiua.

Peccatū est vel omissionis, vel commissionis.

1. 2. qu. 72. ar. 6

tio. Omisio enim tantum negationem significat eius quod agē dū erat. Sed nōnunquā ad eandē peccati speciē omisio & cōmissio pertinent, sicut b. Thom. ibi dē inquit de omittente ieiuniū ecclesiā, & superflue comedēte: vtrunq; est gulæ: sed illud est omisio, istud commissio. Si igitur præcepta, & eorum transgressiones rectē cōsiderētur, possunt peccatorum omnium species agnosci. Et circa singulas opus est attentā consideratione, vt quid mortale, quid veniale sit, agnosci possit. In qua consideratione cōsistit tota moralis materia: Cū enim eadem sit ratio contrariorum, in enumeratione specierum peccati, & cognitione earū, necesse erit virtutes contrarias cognosci. Hoc certē necessariū est sacerdotibus, qui de peccatis iudicare debēt. Sed quia nimium est longum hoc opus, & à multis qui lumnas scripserūt, latius expiicatum, & quidem satis sufficienter,

P
enter, n
tenti su
luti pri
se, quæ
dis & in
Igitur
thodo i
liās hic
Caietan
ri posse
nonnun
propter
plura &
uester, &
ritiores.
munia, c
ta sunt, d
terūt. N
supradi
enumer
tiorum
insinuan
sa rerum
ctriā, q
que iux
nem tria
rum dist

enter, nos in præsentiarum contenti sumus communia hæc, veluti principia quædam proposuisse, quæ viam aperient illis legendis & intelligendis.

Igitur de his credimus ex methodo illa confessionis, cuius alias hic mentionem fecimus, & ex Caietani summa sufficientem haberi posse cognitionem. Occurrunt nonnunquam specialia quædam, propter quæ aut legendi sunt qui plura & latius tradiderunt, vt Syluester, & alij: aut consulendi peritiores. Sed quod attinet ad communia, cum istis quæ hic tradita sunt, duo illi libri sufficere poterunt. Nos hoc loco, post omnia supradicta, vniuersalem quandam enumerationem virtutum & vitiorum oppositorum duximus insinuandam, vt ex his capita ipsa rerum habeant, & ordinem doctrinæ, qui lecturi sunt alia. Itaque iuxta triplicem illum ordinem tria prima genera peccatorum distinguamus, videlicet:

In

In } Deum.
 } Proximum.
 } Nosipfos.

In Deū porro ordinamur præceptis illis quæ ad religionē pertinent. Hæc enim vna virtus est, qua Deo reddimus cultum debitum: & in decalogo quidem sunt tria prima præcepta, vbi reliqua omnia quæ ad fidem, sp̄, & charitatem pertinet, cōtinentur: quibus (vt Augustinus inquit in Enchiridio ad Laurētiū) Deus præcipuè colitur.

Peccata igitur in deo } fidem,
 um oīa sunt contra. } sp̄m,
 } charitatē.

In quibus includi possunt cetera sed possumus addere quartū genus eorum, quæ sunt contraria religioni: & in his omnibus sunt.

Alia } omissionis
 } commissionis.

Contra fidem igitur primum infidelitas est, cuius multæ sunt species. Proximū, apostasia ab ipsa fide

fide .
 Quart
 Et hæc
 cata.

Om
 lo defe
 curam
 teri fid

Contra

Oppo
 que spe
 quodam
 ctum.

Contra
 Dei sur

Trist
 lis, qua
 postula
 tiam cō

gligim
 re colo
 tio ad h

His pro
 traria sp

fide. Tertium negatio fidei.
 Quartum denique, blasphemia.
 Et hæc quidē commissionis pec-
 cata.

Omissione verò peccatur so-
 lo defectu circa illā: vt cū aut nō
 curamus cognoscere, aut confite-
 ri fidem, cū opus est.

Contra spem sunt } Presumptio
 &
 Desperatio.

Opposita vitia inter se, & utrū-
 que spei: alterum per excessum
 quodammodo, alterum per defe-
 ctum.

Contra charitatē } Odium Dei
 &
 Dei sunt duo illa } Acedia.

Tristitia videlicet de bonis ille-
 lis, quæ nos circa Deum agere,
 postulat eius bonitas. Omissio e-
 tiam cōtra charitatem est, cū ne-
 gligimus diuinę dilectioni vacare
 eo loco & tēpore, quo recta ra-
 tio ad hoc ipsum obligat.

His proxima sunt, quæ sunt con-
 traria specialiter religioni.

G Per

Per excessum
quidem

Idololatria, cui con-
iuncta sunt Diuina-
tio, & ceterarum magi-
ce obseruationes, in
quibus est implicita
demonum inuocatio.

Post idololatriam omnis etiam sus-
perstitio, superfluitas videlicet &
excessus in cultu Dei, & falsus at-
que contrarius Deo cultus.

Reliqua sunt
secundum defe-
ctum Religio-
ni opposita

Periurium &
Sacrilegium: ubi o-
mnis irreuerentia
Dei rerumque di-
uinarum intellis-
gitur.
Transgressio vo-
torum,
Simonia,
Tentatio Dei.

Quibus ultimo adiungenda est
superbia, quae in Deum similiter
grauissimum peccatum est. Haec
quidem omnia sunt commissio-
nis peccata circa religionem.

Ceterum omissione peccari po-
test circa illam, cum pro loco & tem-

pas

pore, quo necessarij sunt eius as-
ctus omittuntur.

Sunt autem hijs ctus Religionis.	}	Deuotio
		Oratio
		Adoratio
		Oblatio
		Sacrificium Dei lauda- tio.

Ad quos adus non est dubi-
um teneri hominem pro loco &
tempore. Et hac ad tertium pre-
ceptum decalogi pertinent. In
his vniuersa, vel quam plurima
sunt eorum quæ ad religionem
pertinent: in quibus multa sunt
ex genere suo mortalia: quan-
quam quædam etiam aut non sem-
per, aut non ita verò sunt morta-
lia: vt superfluus cultus Dei, &
quædam quæ ad sacrilegium perti-
nere possunt.

Post hæc sequuntur ea quæ Peccata
sunt in proximum peccata. Con- contra
tra charitatem quidem quam illi proximo
debemus. mum.

G ij Sint

Sint hæc cō-
missionis pec-
cata. { Odium,
Inuidia,
Discordia,
Contentio,
Scisma,
Rixa, Seditio,
Bellūmque: iniu-
sta: &
Scandalum.

Omissionis verò peccata in vn̄s
uersum quidem, circa omnes vi-
delicet proximos.

Omissio { Misericordiæ &
Beneficentiæ, Quarū
actus sunt
Eleemosyna &
Correctio fraterna,

quæ omnibus proximis pro lo-
co & tempore debentur ex chari-
tate: & si quæ alia sunt, vt verè
sunt omnia opera misericordiæ,
quibus subuenitur vel corporis,
vel animæ defectib⁹. Refert Chri-
stus Dominus in euangelio plu-
rima horum. Esuriui, & dedistis
mihi manducare, & c. quæ quanti-
ab ipso fiant, ibi patet. De his ve-
rò

Matt. 25

rō quæ pertinent ad subueniendum animæ, est frequentior mētio in doctrina apostolica. Illa enim sunt quæ pertinent vel ad corrigendos, vel ad sustinendos peccantes, ad instruendos vel cōsolandos infirmos, denique ad orandum pro omnibus: de quibus frequenter loquitur Paulus. *Rom. 15.* Debemus (inquit) nos firmiores imbecillitates infirmorum sustinere. Et alibi: Corripite inquietos, consolamini pusillanimes, suscipite infirmos, patiētes estote ad omnes. Et alibi rursus: Si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui spirituales estis, huiusmodi instruite in spiritu lenitatis. Sunt huiusmodi multa alia in apostolicis literis. Quorum omnium frequenter etiā Iob meminit, ostēdens quā sibi curæ fuerint: Oculus fui cæcus, pes claudus, pater eram pauperum, cor viduæ consolatus sum, & benedictio perituri super me veniebat.

*Rom. 15.**1. Thes. 5.**Gala. 6.**Iob. 29.*

Contra iustitiam verò peccatur multipliciter in proximū: commissione quidem, homicidio, seu quacunque iniqua læsione corporis, & furto, siue rapina: quæ prohibentur quinto & septimo præcepto. Et omnis iniquitas ac iniustitia cōmutatio nū, quæ est in emptione & vēditione, & vsura, est peccatū in proximū: similiter quæ sunt damna iniusta in substātia proximi.

Sunt etiā contra iustitiā, quæ in iudicio iniuste fiunt: inter quæ primum est acceptio personarū, quæ in distributione bonorū cōmuniū est. Deinde omnis iniquitas aut iudicis, aut accusatoris, vel rei, aut testis, aut cuiuscūque alterius eorum qui in iudicio cōueniunt: quæ similiter constat in damnum proximi fieri. Sunt quoq; peccata alia extra iudiciū.

Contra } Cōtumelia scilicet,
honorē } detractio,
aut famā } susurratio,
proximi. } derisio, et maledictio

Quæ

Q
damn
ximo.
mnia
ximus
am ad
ni, qu
Nec e
dum e
iniquē
sunt n
bia, qu
fession
his me
dices a
videlic
mome
qua du
fecto o
que &
bus sec
sepona
Sunt
dam v
tra qua
tur.

Quæ omnia linguæ peccata
damnum similiter inferunt pro-
ximo. Et obseruandum, hæc om-
nia, quæ contra iustitiam di-
ximus esse peccata, obligare eti-
am ad compensationem illati dâ-
ni, quam restitutionem vocant.
Nec enim dubium est, reddend-
um esse proximo quod ab eo
iniquè ablatum est. Vbi tamen
sunt non pauca nec minima du-
bia, quæ ad iudicium etiam con-
fessionis pertinent, quanquam in
his meritò possint inferiores iu-
dices ad superiorem, episcopum
videlicet, referre quæ maioris
momenti sunt, aut ex parte ali-
qua dubia. Communia tamē pro-
fectò opus est cognita esse. Ita-
que & hoc inter cætera, de quib-
us seorsim in specie agendū est,
seponatur.

Sunt quoque speciales quæ-
dam virtutes iustitiæ partes: con-
tra quas etiam omissione peccat-
tur.

Videlicet { Pietas, qua parentibus obseruantiam, & superioribus omnibus debitū reddimus.
 Dulia etiam, qua honorem his quibus debetur, exhibem⁹.
 Obedientia, qua paremus superiorib⁹.
 Gratia, qua benefactoribus repēdimus beneficia.

Omissio igitur harū virtutum, cum pro loco & tēpore earum actus exercendi erant, peccatū est: mai⁹ vel min⁹ graue, vel leue iuxta materiā, & circūstātiā alias, de quib⁹ sigillatī postea dicendū.

Sunt quoque virtutes quędam alię iustitię proximę, cōtra quas etiam peccata committuntur.

Nempe { Veritas, quia tales nos gerimus exterius, quales interi⁹ sum⁹.
 Amicitia, &
 Liberalitas.

Itaq;

Itaq;
 iactan
 sunt m
 verita
 iuncta
 gis con
 videtur
 digaliti
 Et hæc
 similit
 mortu
 teria,
 menda
 tas, au
 tis in p
 Vlt
 peccat
 los: ea
 in Deū
 unt, n
 contra
 natura
 & fort
 terisqu
 primō
 tas, de
 es, atqu

Itaque mendacium, simulatio, iactantia, & ironia (quæ genera sunt mendaciorum) peccata sunt veritati contraria. Quibus coniuncta est etiam adulatio, quæ magis contra veritatē amicitia esse videtur. Avaritia etiam & prodigalitas liberalitati cōtraria sūt. Et hæc omnia proxima peccata similiter ex suo genere non sunt mortalia, sed quandoque ex materia, vel alijs circumstantijs: vt mendacium, adulatio, prodigalitas, avaritia. Hæc igitur de peccatis in proximum.

Ultimò denique numerantur peccata quæ sunt contra nos ipsos: ea videlicet, quæ nec proximè in Deū tēdunt aut contra illū fiunt, nec alijs nocent: sunt tamē contra ea quæ decent rationalem naturam: atque ita temperantiæ & fortitudini sunt contraria, cæterisque virtutibus cognatis. Hæc primò quidem sunt gula & ebrietas, deinde luxuria & eius species, atque incontinentia, quæ continens

Peccata
in nos ipsos.

tinētiæ, virtuti cuidā tēperantiæ
 cōiuncte, opponitur: & ira ac cru-
 delitas lenitati cōtrarię. Immode-
 stia similiter excessusq; tū appeti-
 tus sciēdi (quæ curiositas est) tum
 ornat⁹, incessus, atq; gestuū etiā,
 iocorū atq; ludorū. Hęc enim o-
 mnia intēperantię quēdā sunt se-
 cundū excessum. Sunt etiā vitia
 his atque tēperantiæ cōtraria per
 defectum: vt inhumanitas, in ni-
 mio defectu sumēdi cibū: et ita in
 ceteris dici potest. Sequuntur post
 hęc fortitudini, & virtutibus illi
 coniunctis contraria secundū v-
 trumque extremum. Fortitudini
 quidē aduersatur timiditas seu ti-
 mor, quē prohibet Christus: No-
 lite timere qui occidunt corpus,
 &c. Intimiditas & audacia, illis
 contraria. Et post hęc, quæ ma-
 gnanimitati opponuntur: presump-
 ptio scilicet, ambitio, & inanis
 gloria: & pusillanimitas, quæ in
 altero extremo illis opposita est.
 Deniq; quę magnificentiæ, patie-
 tię, perseverantiæ opponuntur: sci-
 licet

licet pa-
 lities, &
 duo pe-
 Et in l-
 que sū-
 quedā
 lia sūt,
 in spec-
 ferē pe-
 nō est
 quōd i-
 tutibus
 vitia il-
 sunt in-
 m⁹, cōp-
 illorū f-
 siderat-
 Hęc ig-
 cipio p-
 hęc ad-
 ter esse
 (vt dix-
 ros Cai-
 qua op-
 nec on-
 metho-
 ante pa-
 obitu-

licet paruiticētia, impatiētia, mol
lities, & pertinacia, quę secūdam
duo posita extrema cōsequuntur.
Et in his oībus, sicut de peccatis
quę sūt cōtra proximū, diximus,
quedā ex genere suo tātū venia-
lia sūt, alia mortalia: de quib⁹ etiā
in specie agendū. Hęc igitur sunt
ferē peccata oīa. Nā de prudentia
nō est opus specialiter dicere, eō
quod illa cōiuncta sit ceteris vir-
tutibus. Et quanquā sint quędam
vitia illi opposita, facilē tamē pos-
sunt inter reliqua, de quib⁹ dixi-
m⁹, cōputari: vel certē cōditiōes
illorū sunt, vt præcipitatio, incō-
sideratio, negligētia, & similia.
Hęc igitur sūt à nobis in hoc prī-
cipio proposita, vt nouerit, quos
hęc admonem⁹, hęc sibi speciali-
ter esse agnosceda. De quibus nos
(vt diximus) putamus inter cete-
ros Caietanū, quantū satis est, &
qua opus est breuitate tradidisse:
nec omittēd⁹ est utilis libellus, q̄
methodus cōfessiōis dicitur: quē
ante paucos dies hęc tradidimus.

G V D E